

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Sacramentis

Chamier, Daniel

[Frankfurt], 1627

Liber sextus, De eucharistia

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-926](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-926)

Quamvis totum Sacramentum post Coenam institutum fuerit, in ipsius tamen...

XXVI. Nihil ergo incommoedi. Nam si fuit pars Coenae: & pars Coenae...

XXVII. Nouum argumentum sufficit Iacobus Hilarius in Conuersione...

XXVIII. Respondeo, negati consequentiam: quoniam non ea tantum...

XXIX. Atque adeo exemplum illud ipsum passionis Domineae directe...

XXX. Pergit obleruando, Coenam primam vespere factam olim: at...

XXXI. Nunc consequentiam. Non enim a tempore, sed a re nomen...

C A P. II. De Missae nomine.

I. Quid nos quidem satis euti sumus siue a Scriptura, siue a ratione...

II. Missa nomen ergo commendat omnes magna contentione...

III. Alij alij philosophi putant non deierant esse vocabulum Hebraicum...

Apostolorum vsque ad tempora Adriani Imperatoris, quo tempore Graece...

IV. Sufficiebat reliquis locum: at Cotonu visum duos addere: ex Psalmo...

V. In altero: Et faciet Dominus omnibus populum in monte hoc conuiuium...

VI. Haec illi. Sed nos dicimus in eiusmodi etymologia concurrere oportere...

VII. Porro Missae nomine significari docet Bellarminus, primo missio...

VIII. His politis; negamus Missam, aut Graecam esse aut Hebraicam...

IX. Bane, nullum fundamentum. Neque enim sonus. Nam quid simile...

X. Sed nec sensus alludit. Nunquam enim mensuris dicta est de hoc...

XI. Sed ratio nominis aliena. Nam mensuris dicitur relate ad homines...

XII. Venio ad Hebraea; quae pluribus placuerunt. Et vero in primo...

XIII. Nec nobis qui paulo sunt cordatior Papista suam tantum...

XXVII. Concedimus ergo non esse nouum nomen: concedimus esse antiquum. Nam profecto quatuordecim seculorum ætas sufficit antiquitati vocabulorum, aut nihil sufficit. Verum. querat aliquis, cur nos ergo non recipiamus. In promptu ratio est; quia nobis antiquiora & augustiora suppetant; Cœnæ videlicet, atque Eucharistiæ: quorum illud ab Apostolis ipsis, hoc proxime post Apostolos, & quidem non in vno Occidente, sed tum in Græca, tum in Latina Ecclesia, & forte etiam Syriaca: præterea augustiori significatione, magisq; digna tanto mysterio. Patiantur Papistæ, qui quoties libet, antiquitatis vniuersalitatq; tantam haberi volunt rationem, præferri hoc saltem loco, id quod est antiquius, quod est vniuersale magis. Ut taceam ab usum Sacrificij: hic tantum, ut Missam ne Papistæ quidem nomen, nisi quatenus Sacrificium existimantur esse: quod nobis inrolleabile. Certe nos omnium hominum minime vocabula odimus: sed omnium hominum minime iidem patitur vocabulorum prætextu Christianis imposturam fieri. Sed Richeomus certe mentitur nos o. c. sione vocabulorum fidem deserere: Nam nos tum aduersus Papisticam superstitionem nullum argumentum est à nudo vocabulorum defectu.

XXVIII. Verum iis relictis nugis de significatione dicamus. Missam Latium nomen Latina Etymologia dictam à mittendo; nemo dubitat. Nam quod Boetius obiicit; apud Latinos haberi sane missionem, vel missum: At Missam scè ninio genere nunquam hæc tenus lectam esse; pondus aliquod habiturum erat olim apud teretes illas Latinorum aures quibus Terentij, Cicerones, Cæsares, Salustij magistris erant dicendi. Sed postmodum cum inclinata est Latina lingua in barbariem; quis mirabitur, Missam substantiue dictam; qui apud Tertullianum legitur contra Marcionem libro 4. cap. 18. *Diximus de remissis peccatorum.* Et apud Cyprianum in Epist. 10. *Qui b'aphemauerit in Spiritum Sanctum, non habet remissionem.* Et de bono patientia. *Dominus baptizatur à seruo, & remissam peccatorum daturus, ipse non designatur lauacro regenerati: nisi corpus ablucet.* Eūimvero cur non atas subsequens & magis diuereas à proprietate Latinitatis non eadem siue ratione siue licentia dixerit Missam pro missione: qua dicta remissa pro remissione? Cum iisdem legamus collectam, siue pro collatione elemosynarum prioris ad Corinthios decimo sexto: siue pro cœtibus Ecclesiasticis Leuitici viceimo tertio, & alia: siue denique pro pedibus publice factis, ut frequenter in ordine Romano, quod certe non elegantius, quam Missa.

XXIX. Quenam fuit ergo significationis analogia? Fære qui deducunt à Sacrificio: quia scilicet res sacrificata mittatur ad Deum; siue præces sint, siue quid aliud. Alcinus de diuinis officiis, capite quadragesimo: *Missam autem dicitur, quasi transfusa: Vel quasi transfusio: eo quod populus fidelis de suis meritis non præsumit, nec oblationes quas Deo omnipotenti offerre desiderat per ministerium & orationem Sacerdotis ad Deum transmittat.*

XXX. Lombardus longe aliter, distinctione 13. quarti: *Missam dicitur eo quod celestis nuntius ad consecrandum Sacramentum corpus adueniat, iuxta dictum Sacerdotis dicentis, Omnipotens Deus, iube hac perferri per manus sancti Angeli tui in sublimis altare tuum. Ite, si non si Angelus venerit, missa nequaquam iure vocari potest.* Sed, minus probabiliter, inquit Scotia, *Et si enim Ang. hoc tantum mysterio assistit omnino credendum sit: non ob id tamen Missam appellatam existimo. Id enim nimis extrinsecum est Sacrificio: aliaque plures sunt actiones, quibus inter sunt Angeli, qua Missa nomen haud obinuerint. Notandum tamen Bonauerentiam in eum Lombardi locum: non Angelum quemcumque exponere: *Celestis iste missus, ait, sicut & oponeit innocens, est magni consilij Angelus. Iste, inquam mittitur ad consecrandam: quia iste est Sacerdos inuisibilis, qui consecrat, & conficit hoc Sacramentum, ubiqueq; conficiatur.**

XXXI. Verum tamen pars maior in eam abit sententiam, ut origo nominis sit à dimittere populo; quod bis fiebat: primum enim dimittebantur Catechumeni, & quibusque non liceret intrare sacris mysterijs: postea iterum vniuersus populus omnibus perfectis. Augustinus sermone 237. de tempore: *Ecce post sermone sit Missa Catechumeni: manebunt fideles.* Vide oppositionem; si illis Missa: isti manebunt. Quis locus ambigendi? Isidorus Originum lib. 6. cap. 19. *Missam tunc ore sacrificij est, quando Catechumeni foras mittuntur, clamante locuta, Si quis Catechumenus remanserit, exeat foras.* Et inde Missa: quia sacramenta ante visum non possunt, qui non dunt regenerati noscuntur. Alcinus de diuinis officiis, capite 11. *Vel Missa & Isidorus dicit, dicta est ab emittendo. Tempore enim quo Sacerdos incipit consecrare corpus Dominicum, dicendum est à Diacone post Evangelium, si quis Catechumenus est, procedat foras. Et qui tunc mittuntur Catechumeni, ab Ecclesia qui non debent interesse sacris mysterijs, eo quod non sunt perfecti. Idem cap. 40. Eiusdem omnibus adstantibus observantur populo ab oratio datur, incl. manet Diacono, Ite Missa est. Missa ergo nihil aliud intelligitur: quæ dimissa, id est absolutio, quæ celebratur omnibus tunc Diaconus esse pronuntiat, si populus à solenni obseruatione dimittitur. Unde & Missam Catechumenorum in canone dicunt, quoniam post Evangelij lectionem in partem celebrari sacra mysteria, quibus nulli nisi baptizati interessent licet: tunc in meliore Diacono, idem Catechumeni mitti bantur foras. Missa ergo Catechumenorum fit ante actio em Sacramentorum. Missa fidelium post consecrationem & participationem eorumdem Sacramentorum. Innocentius tertius de mysterijs Missæ lib 6. c. 12. *Officium diuiditur in Missam Catechumenorum, & fidelium Missam. Missa Catechumenorum est ab introitu usq; post offeritorium, & dicitur Missa ab emittendo: quia tempore quo Sacerdos incipit Eucharistiam consecrare Catechumeni foras de Ecclesia emittuntur. Missa fidelium est ab offeritorio usq; post communionem. Et dicitur à dimittere: quia tunc ad propria fidelis quisque dimittitur. Ac quietunt Bellarminus, Suares, Vasques, Croquetius, Scotia, Lindanus.**

XXXII. Ex his facile est iudicare, quam peruerse hoc nominis hodie tantum non adoretur; certe præferatur aliis omnibus: cum tamen ad hoc Sacramentum nunquandum sit omnium ineptissimum, & indignissimum. Vt pote delumptum à nulla essentiali parte: imo omnino à nulla parte eius mysterij. Non enim à materia siue remota, siue propinqua: non à forma: ne à tribus quidem tam materia, tum formæ additis: non ab vilo effectū. Va-

de ergo? Tantum à re omnium maxime accidentalij cuiusmodi dimissio est plebis. Cum Eucharistia, si minus à materia, si minus à forma saltem propinqua; quandoquidem contineat esum & potum, discrete præ eptum. Adde Cœnæ vocabulum Apostolicum, atque ab initio Ecclesiæ: Eucharistiam si minus inde, at certe haud ita multo post. Et quisquam nos hodie damnet, qui sumpta occasione ab abusu crassissimo, prorsusque ab Ecclesia remouendo, remouimus vocabulum non Catholicum; quia Latinis proprium: recentius, quia ab quarto duntaxat seculo denique indignissimum, ineptissimum? Nam quid tum si Catholici partes admiserunt: Ne nobis quidem cura fuisset amouere, si permansisset innoxium, nihil habens præter consuetudinis popularis tyrannidem, cuius maximum in nomina.

XXXIII. Repere & vigeo. Missa id significabat, quod fiebat ante Sacramentum: & id rursus quod fiebat post absolutum Sacramentum Rursus: Si Missa est siue Sacramentum siue Sacrificium: At hoc falsissimum: quia Catechumenis non licebat adesse siue Sacramento, siue sacrificio: vno verbo, mysterijs. Ergo & illud. Sic est Papistarum à *δραματίζω* & *δραματίζω*. Sic illi pro carnibus venantur vmbra.

C A P. III.

De aqua miscenda.

I. Actum est de nominibus breuiter: neque enim tantum erat momentum ut aut seuerius discrepantes: aut prolixius disputantes pateretur. Sed de re huius siue Cœnæ, siue Eucharistiæ, siue Missæ, infinitus ut ita dicam labyrinthus est quæstionum, immensa contouersiarum vehementia. Locos distinxerunt Papistæ duos: vt primo agant de Eucharistia quatenus Sacramentum est: deinde quatenus Sacrificium: quam distinctionem & nos seruare oportebit: etsi commentitiam. Tum autem in Sacramento primo quicquid externum; post quicquid internum. Illud quicquid corporeum est, sensibileque completitur. Illud quicquid spirituale & diuinum. Priori capite continentur Sacramenti elementa; & horum vsus.

II. Elementa Eucharistiæ gemina sunt, non numero tantum, sed etiam genere disparata, panis & vinum: quorum ille solidus est, & ad cibum pertinet; hoc vero liquidum & seruit potui. Vnde non tantum materia remota designatur, sed etiam propinqua constat. Nam institutio discreta est apud Matth. 26. *Edentibus eis accepit Iesus panem: & quum benedixisset; fregit, dedit que discipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc est corpus meum. Et accepto poculo, ac gratias actis, dedit eis dicens, Bibite ex eo omnes: Hoc est enim sanguis meus.*

III. Consentimus vtrique & si duo sint signa; ac proinde formæ duæ, tamen esse vnum Sacramentum: ea videlicet significatione, qua olim diximus per Sacramentum significari non signum peculiariter: sed actionem quandam sacram. Nam alioquid scimus & apud Græcos *ἀντίτυπον* dici plurali numero; & apud Latinos Sacramenta. In Liturgia Basilij *ἀντίτυπον τῶν ἁγίων σωματων & αἱμάτων Ἰησοῦ χριστοῦ*, Propanantes antitypa sacri corporis & sanguinis Christi. Nazianzenus oratione 11. *τῶν ἁγίων σωματων & αἱμάτων Ἰησοῦ χριστοῦ ἰδὲ τῶν ἁγίων ἀντίτυπων πρετιοσίου corporis ac sanguinis manus recondiderat.* Gelasius aduersus Eurychen, *Sacramenta quæ summum corpus & sanguinis Christi diuina res est.*

IV. Verum nihil obstat, quo minus quæ secundum eam notionem duoducuntur Sacramenta, id est signa; eadem secundum aliam conficiant vnum Sacramentum: vnde nobis confirmatum olim duo tantum Christiana esse Sacramenta, vnico nomine designatum siue Cœnæ, siue Eucharistiæ Necesse difficilis; Nam Cœna id habet, vt constet ex cibo & potu, & tamen vnum sit conuiuium, nimirum aggregatione, quomodo vna domus ex fundamento, parietibus, & recto imo vna Ecclesia ex multis fidelibus: siue ex laicis & clericis. Quare quicunque Scholastici de hoc capite litem mouerunt, etiam suum misere corruerunt.

V. In elementorum materia remota, quam vocant; damnantur ab vtriusque Antotypiæ, qui teste Augustino in hæresibus panem offerebant & caseum: Cataphyges & Pepuziani, qui Sacramenta perhibentur siue sta habere, inquit Augustinus, *Nam de infantis anniculi sanguine, quum de toto eius corpore minutim puncturam vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscet eum farina, panemq; inde faciunt.* Denique Aquarij, qui teste Alfonso de Castro, pro calicis consecratione asserant non esse apponendum vinum, sed solam aquam. Et certe nemini hominum permittendum est institutioni Dominicæ tam protæue contradicere.

VI. Sed cum Papistis habent Catholici duo capita disputanda: vnum de aqua, alterum de genere panis & vini. Nam illi vino consecrando admiscet aquam; quamquam exigua quantitate. Quæ diligens cautela est; propter miras difficultates obiectionis transubstantiationi quam negant posse fieri ex aqua, nisi mediante vino: cui nulla vis est, propter hinciam aquam, quod sentiunt Potiores bibuli media de nocte faleri. Quando ergo prod. *minatu vinum* (verba Bonauerenturæ recito) soluitur sp. cius aqua: & cum soluta est, & conuersa in vinum: & sic conuertitur potest. Non enim conuertitur nisi panem vel vinum. Iaq; digna canonibus cura est visa: vnde Thomas aric. 8. quæst. 74. part. 3. citat. Extra. de celebratio. Missarum, *seruicijus in suis partibus inuoluit abusus, videlicet quod in minori quantitate de aqua in sacrificio: mixtur, quæ de vino: cum secundum rationabilem consuetudinem in Ecclesia generalis usum ipsi de vino, quam de aqua ponendam.*

VII. Volunt autem adhiberi non ex integritate Sacramenti; sed ex congruitate; atq; adeo non omitti sine peccato mortali. Verba Bellarmini, *Ecclesia Catholica semper credit, non necessarium esse aquam vinum in calice, ut non possit sine graui peccato omitti.* Quæ iam addit, vtrum hæc aqua Sacramentum consistere possit, non esse adeo certum: nulla addita nihilominus dubitandi ratione. Sed contra Soto, *Apposito aqua non est de necessitate Sacramenti.* Et olim Bonauerentura quæst. 3. dist. 11. quarti sententiarum, *Dicitur, quod de integritate Sacramenti huius sunt quatuor: scilicet materia & forma, & ordo, & intentio consecrationis. De congruitate autem &*

bene esse, sunt qua sunt hic annexa: neq; ergo cur non sit aliquid horum, non est de necessitate: sed annexum est materia; scilicet vino, quia adiungitur vino: & in ipsum convertitur. Thomas art. 7. quæst. 77. part. 3. *Consequens est quod appositio aqua non sit de integritate Sacramenti.* Biellectio 35. in Canonem: *Aqua admixtio non est de necessitate Sacramenti, sed de necessitate ministerii consecrantis.* Cui assertioni conficienda adhibuit argumentum: quia alioquin qui obliuione aut ignorantia omisit, non excusaretur. Quia Græci dicantur aquam non apponere, & tamen consecrare. Item, quod quicquid est de necessitate Sacramenti remaneat, vel secundum substantiam, vel secundum accidens; quorum neutrum fit in aqua; cuius & substantia transit in vinum: & neq; odor neque sapor remanet. Quod nullo id Euangelio legatur aqua apponita. Quod quicquid est de substantia Sacramenti efficiat, quod figurat: At aqua nihil; quoniam neq; corpus Christi verum: neq; mysticū. Hæc illi Verum suos Papistæ morbos curant si velint, aut possint. Qualemcumq; tamen necessitatem disputarunt Bellarminus de Eucharistia lib. 4. cap. 10. Suarez sect. 2. disput. 45. Gregorius de Valentia punct. 1. quæst. 2. de Eucharistia, Dominicus Soto in 4. distinct. 9. quæst. 1. art. 6. Alphonsus de Castro contra hæreses lib. 6. hæresi 7. de Eucharistia. Colonienſe Enchiridium. Vasques disput. 176.

VIII. Nostri via hanc disputationis partem attigerunt: excepto quem viderim Chemnitio in canonem nonum Tridentinum de Eucharistia: parte secunda examinis. Sic autem sentimus rem esse mere indifferentem: ideoque libere vsurpandam, omittendam verum non turbetur ordo Ecclesiæ. Tantum ergo reprehendimus in Papistis, quod nullo præuente verbo Dei peccata & quidem mortalia fingant. Nam si possent aliorum Christianorum libertatem folerare, nihil esset hæc quidem in re, quod cum eis verbum commutarem: fortasse ne discessissemus quidem: ut qui non soleamus in rebus huius generis aut Ecclesiam occupare: aut adeo nobis laborem creare. Sed profecto liberanda semel fuit Ecclesia hoc immanis tyrannidis iugo: quæ sibi nihil relinquit inausum: nullam omittit vel tantillam occasionem impotentes dominandi superstitionis conscientis.

IX. Præcipuum illis argumentum est ab vsu perpetuo Ecclesiæ cuius colligunt infinita testimonia, iam ab ipsis primis repetita Patribus. Sed hæc nulla nos latent: nulla negantur. Tantum opponimus, inde non sequi vllum necessitatis genus, quo creatur peccatum. Viddicet, ut a nullius Patris, nullius Concilij sit autoritas diuina: sed tantum Ecclesiastica: cum rerum agenda potest ordinem, & vtilitatem dirigere, cum qua nihil habet hæc aqua commune. Itaq; ne fatigant se ipsos congerendis locorum plaustris: Nam qui scimus antiquissimum morem lactis & mellis fuisse gustandi in Baptismo: postea tamen abrogatum fuisse, persuaderi non poterimus quicquam humani additamenti necessarium esse Eucharistiæ celebrandæ. Habent mentem nostram: desinant esse importuni.

X. Rationes addunt. Earum prima hæc esto, ex facto Christi. Dominus vinum aqua mixtum consecrauit. Igitur & nos ita facere debemus.

XI. Respondeo primum negari consequentiam. Nam in Cæna lauit pedes Christus: & nemo tamen concludit id faciendum sub pœna peccati mortalis. Imo consecrauit vespera & post Cænam: quod tamen etiam prohibet Ecclesia Romana. Rufus consecrauit accumbens mensæ: quod iamptidem nemo facit. Antecedens ergo contrahendum, ut intelligantur ea facienda in huius Sacramenti celebratione, quæ in eo facta sunt a Christo non per accidens: sed propter ipsius Sacramenti plenitudinem: ad quam neque lotio pertinet, neque vespera, neque accubitus: ac ne hæc quidem aquæ mistio.

XII. Deinde, antecedens non certo constat: itaque Soto sic propoſuit. *Quia sic Christus probabiliter creditur consecrauisse.* Imo Concilium Tridentinum Canon. 8. *Quod Christum Dominum ita fecisse credatur.* Et sane nullum aquæ vestigium in vilo institutionis loco: Atqui ex antecedente tantum verisimili, non potest argumentum vllum certum educi.

XIII. At Bellarminus contra. Antecedens illud non minus certum esse, quam quod Dominus vinum consecrauerit: non siceram, aut aquam solam. Videamus igitur, inquam, quid potuerit Bellarminus doctius somnariate quam Soto. Ratio hæc est illi. Ex Euangelio, & Paulo expresse non habetur, nisi calicem sanguinis propinatum: nulla addita mentione vini Eucharistici.

XIV. Verum id præter desperationem nullum habet momentum. Nam legimus, *Non bibam de hoc genimine vitis: donec illud bibam nouum in regno Dei.* Nam quod negat Sophista pertinere ad calicem Eucharistiæ; papistice facit, non sinceræ; & refutatur nõ tantum ex Euangelistis, præcipue ex Marco, sed etiam à Maldonato. Tum autem alias à nobis examinandū erit. Itaq; certum, à Domino fuisse vinum adhibitum: non ita aquam.

XV. Et vero ratio solet afferri. Sobrietas, & mos patrius: quibus si quod inest pondus id pertinet ad promiscua conuiuia; in quibus perichitari sobrietas poterat; & mos publicus violari. Sed neutrum in Sacramento. Etenim quantitas ipsa cauet sobrietati satis superque. Mos autem nullus vnquam aut Iudæis aut alijs vllis gentibus fuit Sacramentum hoc celebrare: quod tunc primum instituebatur.

XVI. Secunda ratio: quia de latere Domini exiit sanguis & aqua, Ioannis decimo nono. Nos autem in calice representamus sanguinem hunc effusum. Cum igitur representetur in calice id quod fluxit ex latere. At fluxit ex latere sanguis & aqua. Ergo non solo vino; sed etiam aqua representatur.

XVII. Respondeat pro me Bonaventura quæst. 3. distinct. 11. quarti, *Dicendum, quod per aquam illam, non signatur aqua ista, nec è conuerso: sed aqua illa, aquam Baptismalem signat.* Quæ sententia confirmatur multis Patrum autoritatibus, de quibus actum, cap. 5. lib. 4. Instar Bellarminus: aliud esse representari & significari; aliud representare & significare: se autem non dicere, sanguinem & aquam significasse mixtionem vini & aquæ: sed significari potius per hanc mixtionem. Sed præuiderat. Bonaventura veritatem itaq; dixerat nõ significari, nec è conuerso. Et sane æque vtrumq; infirmum est, nec nititur nisi autoritate Bellarmini.

XVIII. Secundo, fallit Bellarminus ab accidente. Nam verum quidem est representari sanguinem Christi fustum ex latere. Et verum sanguinem fluxisse cum aqua: sed non verum representari sanguinem & aquam. Ratio, quia Christus non iussit: nec post Christum quisquam potuit. Simile: Per

panem representamus corpus vt crucifixum. At hoc corpus crucifixum fuit spinis coronatum: nec tamen spinas quicquam est, quod representet.

XIX. Tertio respondeo aliud proponi, aliud concludi: quod vix puerò dignum. Debuit enim hoc modo ratiocinatio confici. Quicquid fluxit ex latere, representatur in calice. At sanguis & aqua representatur in calice. Ergo sanguis & aqua representatur in calice. At Sophista pro ista conclusione, conclusionem aliam reponit. Ergo non solum vino, sed etiam aqua representatur: cum de vino nihil esset actum in antecedente.

XX. Quarto dico, sanguinem & aquam ex latere Christi, representari per calicem vini itaque nihil opus esse aqua. Ratio antecedentis non est obliqua: quia æque aptum est vinum representandæ aquæ illi, ac sanguini. Videlicet; quia representatio est in fluxu, & potu: nimirum vt bibendum nobis exhibeatur id quod fluxit ab illo diuino latere: æque autem vtrumque occurrit in vino: Nec quisquam in hoc est, quod magis referat sanguinem illum, quam aquam illam. Et sane si nos oportet bibere vtrumque illud quod exiit de latere; ne potest, nisi seorsim vtrumque representetur scilicet per vinum & aquam. Ergo aquam istam oportet esse de necessitate Sacramenti: contra quam Papistis desinunt.

XXI. Tertia ratio. Mysterio Eucharistiæ significatur vnio Christi cura Ecclesiæ. Id autem aptissime fit, cū admisceatur aqua vino. Vinū enim Christum, aquæ populos significant, Probatur hæc ratio autoritate, Cypriani, Iulij Papæ, Eusebij, Isidori, Rabani, & Conciliorum Bracarenſis, ac Triburienſis.

XXII. Respondeo concedi antecedens: sed prudenter conclusionem esse à Bellarmino occultatam: quia nulla possit inde elici. Et primum, non est necesse omnia in Eucharistia vsurpati, quibus significari potest ea vnio. Significatur enim per Baptismum: in quo Paulus testatur nos induere Christum, Eusebius Emisenus homilia quæ est Dominica prima in quadragesima, *Qui per Baptismi Sacramentum eius corpori vniti sumus.* Et Pelusota Epistola 195. lib. 3. etiam *ovos vnio* ait Christo fieri per Baptismum. Vnumur ergo per Baptismum Christo. Vin tu igitur Cænx Baptismum admisceri?

XXIII. Deinde nego per mixtionem aquæ significari vnionem nostram cum Christo. Ratio, quia neque naturaliter, neque ex institutione diuina. Nam institutionem humanam iam pridem præscriptum in Sacramenti momenti nihil obtinere. Esse ex institutione diuina nemo docet. Nisi forte traditores fuerint Euangelistæ, traditor Paulus; qui hanc tam vtilem partem retinuerint. Non naturaliter, quia alioquin quoties in conuiuio etiam profano miscetur aqua vino; toties significatio illa obtineret; quod est falsissimum.

XXIV. Sed aquæ, aiunt, populos significant. Semperne, inquam, an aliquando? Nam fateor aliquando, vt Apocal. 17. *Aqua quas vidiſti vbi meretrix sedet, populi sunt & turba, & gentes & lingua.* Sed doceat me aliquis siue veterum Patrum; siue recentium Papistarum; quodnam sit hoc conclusionis genus; si semel, aut fortasse iterum, aqua significet populum, Ergo & in Eucharistiæ Sacramento. Nam cur nõ etiam in Baptismo? Tum autem non aqua, sed aquæ: nam hæc multæ sunt: & turbulenta; itaq; possunt populos significare: sed hæc aqua exigua est, & diserte cautum, *Semper tutius est, parum de aqua apponere, quæ verba sunt Domini: non potest ergo populum significare.* Quid quod nunquam inuenias per aquas significari populum fideliem: quoniam nunc opus?

XXV. Denique, quod opus significari hoc modo populi vnionem cum Christo; quæ multo melius, & quidem ex institutione Christi significetur per communionem; id est hauriendo vinum? Consuluerint sane sibi vaste, qui communionem detraherunt: vt saltem pictura reliqua fieret populo, quomodo is qui panem non poterat liberos salutare, saltem fistula delectabat: sed qui cauent ne Christi violent institutionem, allegoricam hanc non quaerunt conuentionem, cum realem obtineant.

XXVI. Quarta ratio: Quia Calix Eucharistiæ non solum figuratus fuit in Veteri Testamento per vinum: sed etiam in aqua quæ fluxit ex Petra.

XXVII. Respondeo, nego sequi adhibendi aquam fuisse Eucharistiæ: Nam similiter, panis Eucharistiæ significatus fuit: non solum per manna panem cœlestem: & per panes propositionis, sed etiam per agni paschalis carnes. Ergo ne panis Eucharistico adhibenda carnes fuere? Augustinus docuit nihil obſtare quo minus vt varijs vocabulis, sic diuersis multiplicibusq; signis eadem res significetur. Sed nunquam tam è docuit, quoties res eadem significatur, omnia debere conglobari, siue verba siue signa.

XXVIII. Quinta ratio: Quia Eucharistia est cibus ac potus spiritalis: Ergo dari debuit sub specie cibi & potus corporalis. At hic potus maxime conueniens naturæ humanæ, est vinum aqua admixtum, vt docet.

XXIX. Imo etiam vinum purum est potus corporalis maxime conueniens humanæ naturæ, exhilarans cor hominis. Tum autem vino addi aqua, duntaxat copioso, q; in hoc Sacramento, nullum est, vt aqua carere potuerit facile. Deniq; aquam misceri vinõ non minimam: sed vix pauciorẽ vino, maxime iis regionibus vbi institutum hoc fuit Sacramentum. Itaq; Papistæ discesserunt à naturali ratione potus, cui nos voluerunt subicere.

XXX. Sexta ratio: Ad significandam duarum naturarum in Christo vnioem. Quam rationem ponit Nicephorus lib. 18. cap. 50.

XXXI. Sed quid opus fuit, inquam, in hoc Sacramento designari hanc vtriusque naturæ in Christo conuentionem? Vbi Christus instituit? Quis iussit Apostolus? Atqui non est pium omnia percurrere scriptorum somnia, conuertentes in Eucharistiam. Nec tantus Theologiæ Nicephorus autor, vt quicquid scripserit, pro oraculo habeatur. Quid quod non vident ineptiam Papistæ? Primo, quod signum nobis hic homonymum obrudunt, ideoque non determinatum, ac proinde incertum; etenim hanc eandem mixtionem iam dixerunt denotare vnionem populi cum Christo. Deinde periculum hæreseos cur pro nihilo habent? Non enim quocumque modo naturæ humanæ vnuntur in Christo: sed *ἀσύνχως, ἀσύντως*, contra Eutythianos: atqui aqua vino sic vnitur vt miscetur: & si Papistis credimus, etiam mutetur in vinum. Quid igitur obſtat quo minus Eutythi fateant, qui tam alte somnariæ didicerunt? Sic merentur decipi, qui suis imaginibus plus æquo fidunt.

CAP. IV.

De Azymo & Fermentato.

I. Acedo ad qualitatem materiae, in qua controuersia est de Pane azymo, & fermentato; hoc est debeatne Panis ad Eucharistiam affumi fermentatus, an potius sine fermento. Disputatur apud Democharem lib. 4. cap. 27. Alphonsum de Castro de Eucharistia, haeresi 2. Dominicum Soto in 4. distinct. 9. quaest. 1. artic. 4. Croquetium 129. Scortiam libro de Missa 4. cap. 1. Bellarminum de Eucharistia lib. 4. cap. 1. Suarezem disput. 44. sect. 3. De Valentia tom. 4. disput. 6. punct. 1. Vasques in 3. disput. 172. 173. & 174. Disputauit etiam Marcus Antonius de Dominis lib. 5. de Rep. Ecclesiastica, cap. 6. §. 258 & deinceps.

II. Graeci vtiuntur fermentato. Hieremias Constantinopolitanus responso 1. ad Confessionem Augustinam cap. 10. *ὁ ζυμὸς ὄντος ἀλαδὴ ἔσται, καὶ οὐκ ἀζυμὸς, ὡς ἡ γὰρ ἰσθὶν ἰσθμὸς ἔσται, καὶ οὐκ ἀζυμὸς.* Vt panis sit fermentatus, non absque fermento. Et responso 2. cap. 4. *ὁ ζυμὸς φέρονται διὰ τοῦτο ὡς ἀζυμὸς, ἀλλ' ὡς ζυμὸς ὁ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἀλαδὴ.* Offerimus porro non azymus, sed fermentato: quia hic re vera panis est. Et extat tomo 6. Antiquarum lect. onum Caesarii Epistola Michaelis Constantinopolitani ad Ioannem Cannensem Episcopum; & Nicetæ Peccatori scriptum, in quibus aduersus Latinos hæc res disputatur animose.

III. Bæsi autem vti que illi scripto atrocissime responderit Humbertus Episcopus Sylæ Candidæ: tamen Latinorum sententia moderatior est: definiendum ad naturam Sacramenti nihil interesse azymo vtiari in fermentato. Itaque Græcos hæreticos annumerari testatur Alphonsum de Castro, non quod in fermento conficiant: sed quia sic conficientes putent in azymo non posse confici. Cui accedit Gregorius de Valentia, Græci, inquit, in eo quod vtiuntur fermentato non sunt schismatici, sed propterea quod putant non nisi in fermentato posse & debere Sacramentum confici. Hoc tamen posito addunt, necessitate præcepti Ecclesiastici obligantis sub peccato (verba sunt Gregorii de Valentia) debere esse azymum in Ecclesia Latina, & fermentatum in Græca: sive quando Eucharistia celebratur ritu Ecclesiæ Latinæ debere esse azymum: quando autem ritu Ecclesiæ Græcæ, fermentatum.

IV. Nos itidem sentimus: & vtiouis pane confici sacramentum posse: & retinendum cuique esse suæ Ecclesiæ morem. Verum addimus primo, optimum esse, omnes Ecclesias etiam hac parte conformes esse, tum testandæ vniuersi gratia, tum vt infirmiorum conscientia consulatur. Deinde optimum v. deri & proximum institui sacramenti scopo, vsurpari fermentatum. Itaque hoc potius vtiuntur, paucis Ecclesiis exceptis; quibuscum non est propterea nobis non vniuersis consensus. Quo argumento constat, nec à Papistis quidem nos fuisse recessuros, si non alii longe periculosiores errore coegissent.

V. Hic igitur status est quaestionis Catholicos inter & Papistas; Vtrum sit conuenientius panem azymum vsurpare, an potius fermentatum. Nam hunc Papistæ præferunt: nos vero illum malumus: & tanto malumus, quanto illi confidentius azymi prætextu deueniunt tandem ad non panem; sed fatinacea folia; quæ neque panis formam habent; neque pro pane vtiquam vsquam geatium fuerit vtiata.

VI. Nobis prima ratio est: cum nusquam nisi panis mentio sit; nulla addita circumstantia; panem intelligi vsitatum & communem. Sic enim solet Scripturam, tum vulgus hominum: vt panem quoties peculiariter morare volunt extra ordinem, nec vsu communi tritum; aut nomen proprium vsurpent, aut addant epitheton. Sic Genesios 16 quia *ἄρτος* non panis est ordinarius, sed quoddam panis genus subitatum; quod Græci dixerunt *ἰσχυρῆς*; Latini reddidit panes subcineritios. Nam alias quoties Panis absolute nominatur (nisi forte circumstantia obstit) non alius intelligitur quam ordinarius. Sic Genesios 18. Melchisedec proferentem panem & vinum, nemo somnauit vsu azymo. Nec me necesse est locos huic similes colligere, qui occurrunt innumeri. Constat autem azymum panem fuisse extraordinarium, nec vulgo vsitatum. Itaque cum eius fuit iniungendus vsus, peculiari præcepto opus fuit, vbi non panis nominaretur absolute; sed peculiariter ille designaretur qui careret fermento. Cuius testimonium est luculentum in institutione Paschatis Exodi 12.

VII. Cum ergo in Eucharistiæ Sacramento non nisi panis absolute vsurpetur; nunquam autem panis azymus; sufficienter nobis concluditur, non tantum nullum genus panis excipi: sed etiam illud potissimum indicari, qui sit in vsu maxime. Vt cum legimus *Frangite esurienti panem*; nullum nos quidem panis genus excipi credimus: sed existimamus tamen elemosynis maxime aptum esse communem panem. Hæc igitur prima causa est, cur patemus præponderare panem fermentatum.

VIII. Addimus ipsam Sacramenti naturam, quæ est in significanda communione nostra cum Christo, per similitudinem ad menti corporei. Quæ significatio tum maxime efficax est, cum typus sumitur, cui maxime congruit alimenti ratio. Hæc autem magis congruit fermentato, propter vsu communiorum: quæ ratio seruata in vino est. Nam cisi aqua aptissima sit potum: tamen vinum est vsitatis.

IX. Tertio, panis azymi vsus ex præcepto pertinebat ad ceremonias Iudaicas: quæ omnes antiquatæ sunt in Nouo Testamento. Itaque cum huius Sacramenti celebratio sit pars Testamenti Noui, oportuit in eo hanc aboleri circumstantiam.

X. Huic argumento Bellarminus respondet. Non esse Iudaizare, vti iisdem rebus cum Iudæis, dum non eodem ritu, aut ad eundem finem. Itaque azymo vti ad Sacramentum Eucharistiæ, & significandam Christi puritatem & sinceritatem, quæ fuit, & sit, non esse Iudaicum. Alioquin non fore vtiendum aqua in Baptismo, quæ adhæbeatur Iudaicis purificationibus: imo ne fermentato quidem: quum idem Iudæi vterentur eo, vt patet Leuitici 7. & 23.

XI. Sed non respondet. Non enim vsu diximus: sed vsu ex præcepto: cum eripitur libertas in vtramque partem: & alterutra sancitur sub peccato. Possunt autem suis institutis varia prætexere superstitionis homines: sed omnia illa factum non excusant. Itaque Paulus simpliciter damnat eo: qui subiiciunt sese elementis inanibus. Nec Eustathiani olim excusari, cum abstinerent cibis communibus: cisi alio sine, quam Encratiæ. Nec Papistæ

etiam accusant Nicolaismi, qui Sacerdotibus vxores hodie permittunt: etsi longe aliam permittendi causam habeant. Et tamen ita esto sane. Licet interdum alio sine, aliove ritu, iisdem vti institutis cum populo Iudaico: at vnum quærendum restat, vtrum solennibus, sed tamen præter autoritatem diuinam. Nobis enim persuaderi non potest.

XII. Baptismi, & fermentati longe alia ratio. Nimirum, quia Iudæi, tum aqua, tum fermentato non vtebantur tanquam Iudæi, sed tanquam homines: id est ex vniuersali iure pertinente ad omnes homines: cum azymo vsi sint tanquam Iudæi. Itaque nihil prohibere potuit, quominus aqua Baptismo adhiberetur non ex Iudaismi instituto: sed ex vniuersali more lauandi aqua, quæcunque impura sunt. Et similiter fermentum Eucharistiæ, quod omnes vbi que terrarum fermento vtiuntur ad corporis alimentum: vt nulla Iudaismi ratio possit esse suspecta.

XIII. Addimus quarto, in vniuersa veteri Ecclesia nulla prorsus apparere vestigia vsurpati communiter azymi in huius Sacramenti celebratione. Vnde ne aduersarii quidem, quicquid impenderint diligentia, vltra Anselmum, aut certe Gregorium potuerunt ascendere.

XIV. Nam quod vnicum habuerunt ex Epiphania testimonium in Ebionitis, non puto ab iis bene expensum. Vasques, Epiphanius plane testatur ritum in azymo consecrandi ab Apostolis & eorum successoribus seruatum fuisse. Et reperit, quasi totidem verbis legisset, *Quod sane non solum de Latinis; sed etiam de Græca Ecclesia intelligit quando hunc ritum Apostolis, & eorum successoribus tribuit. Quid ergo ille tam discretum legit in Epiphania? quos Apostolos; quos Apostolorum successores? En tibi, Μυστήρια δὲ διδοὺν τοῖς πιστοῖς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἀληθινὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ κυρίου ἡμετέρου Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Ἐ μυστήρια δὲ ἕδωκεν τοῖς πιστοῖς, ἵνα ἡμεῖς ἡμεῖς τὰ μυστήρια τοῦ θεοῦ ἐκτελέσωμεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ κυρίου ἡμετέρου Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Μυστήρια faciunt ad initiationem sanctorum in Ecclesia ab anno in annum per azymos; & alteram mysterii partem per aquam solum. Atqui hæc verba, præter quam quod de Apostolis nihil, aut eorum successoribus; ne loquuntur quidem de perpetua mysteriorum celebratione, sed annua duntaxat, *ἀπὸ ἐπιπέρας εἰς ἐπιπέρας*. Quomodo cum Papistæ Cœnam Domini nominant, nihil aliud habent in animo, quam semel recurrentem quotannis solennitatem. Sicut ergo, cum in hac pedes lauant, non id referunt ad celebrationem Eucharistiæ, sic non sequitur, quum quotannis semel azymus vsurparetur, id factum ex Sacramenti ingenio. Quid? quod ambiguum vtrum illa sanctorum imitatio ad azymum pertinet, an ad annuam solennitatem tantum? Hoc sensu, vt dicantur imitati sanctos in eo, quod de anno in annum celebrarent; etsi id haberent proprium, vti in azymo? Et ita videtur colligi ex altero membro, quod est de aqua.*

XV. Papistæ obiiciunt primo Christi factum; de quo prolixè disputant aduersus Græcos. Hi enim contendunt vsu Christum fermentato: & hoc vt obtineant, emixe disputant anticipasse tempus Aggrediendo constitutum. Id est, decima tertia Luna comedisse; cum esset comedendus decima quarta. Vnde inferunt vsu fermentato, quia non fermentati vsus inchoaret tantum decima quarta. Papistæ diligentissime disputant contra hanc anticipationem: & suo legitimoque tempore celebratum fuisse id Paschæ festum, cum exterminaretur ab vniuersa Iudæa fermentum. Quare isto Christum non esse vsu. Itaque consultius esse vti azymo.

XVI. Aduersus nos in tempesta disputatio est de anticipatione, quam ne verisimilem quidem putamus. Persuaderi enim non possumus tam manifeste legem fuisse violatam in re maximi momenti, à quo videmus curiosissime obseruatum in minoribus. Lex autem erat diferta, vt non ante 14. Lunam fieret solennitas: nec fieret, nisi in azymo. Alio tamen modo docti anticipationem factam docent: nempe, quia mos fuerit apud Iudæos festa concurrentia in continuos duos dies, copulari in posteriorem: itaque tunc temporis Pascha incidens in decimas quartam Lunam feria quinta, sub vespere, cum inchoaretur Iudæis sexta, translata in Sabbatum cui initium Iudaicum à vespere feriat sextæ, quæ erat Luna decima quarta. Tunc igitur Christum neglexisse Iudaicam consuetudinem; & redisse ad legis præscriptum, exacteque obseruasse Lunam decimam quartam. Certo enim certius est, ex Euangelistarum narratione, postridie Iudæos celebrasse, quam Christum.

XVII. Sed hæc anticipatio nihil obest azymis. Itaque nos sane fateamur Christum, etiam in hoc capite, legem exacte obseruasse; exterminato scilicet fermento ex sua familia. Neque enim sit verisimile, qui in illo capite nollet violatam legem, in altero voluisse scandalo esse omnibus.

XVIII. Quid igitur ad argumentum Papisticum regerimus? Hoc facillimum: fuisse vsurpatum azymum per accidens, sicut agnum: nempe ex tempore circumstantia. Quare, quomodo non est necesse agnum adhiberi, sic necesse azymum. Sic in Baptismo, lotus est in flumine, non quia necesse esset, sed quia Ioannes lauaret in flumine. Obuius igitur pane vsus, non autem peculiari, propriaque diligentia apparato in vsu Sacramentalem; docuit & nos obuius vti. Bene Suarez, *Constat iure diuino neutrum horum esse præceptum: quia solum Christi factum non satis est ad inducendum præceptum. Nam licet consecraverit in vino albo, verbi gratia, aut hora noctis, non ideo præcipit nos ita consecrare.*

XIX. Secundum argumentum Papistarum: quia panis azymus significet puritatem & sinceritatem corporis Christi: vel eam quam habere debent, qui ad Sacramentum accedant. Rationem addit Vasques. Siquidem panis azymus nullam omnino patitur corruptionem: contra vero fermentatus, hoc ipso quod fermentatur, aliquo pacto corrumpitur. Vnde Suarez obseruat Paulo dictum 1. ad Corinth. 5. *Epulemur, non in fermento veteri, sed in azymo sinceritatis & veritatis.*

XX. Hæc igitur legitima regula est, vt quicquid habere poterit aliquid mysterii, id conuehatur in Eucharistiam? Atqui nobis certum in eo Sacramento, vt in reliquis, nihil esse posse mysterii, nisi quod institutio iussit; quæ nullis hominibus esse potest; ne omnium quidem simul hominum. Itaque, vel hæc *μυστερία* nobis videtur fontica causa amouendi huius moris: ne vel alii, vel nobis ipsis hanc audendi licentiam indulgeamus.

XXI. Sed eam azymus puritatem significat. Atqui primo; quis iussit in pane tantum puritatem affectari, & non in calice? Nam profecto, sanguis Christi purus ac sincerus: atque ad eum qui accedit minime tolerandus impurus. Cur ergo vino miscetur aqua? Nam ita fieri vinum impurum nemo ignorat. Et testatur Scriptura, *Esaiæ 1. Vinum tuum mistum*

mistum est aqua. Quod si in vino subtilitas est interpestiva, magnum quid sibi Papistae imponant, probatur in pane esse necessariam.

XXII. Deinde puritatem corporis Christi quomodo significari dicitis? Antequam facta sit consecratio; an postea? Nam ante, quomodo, cum nullum sit Sacramentum; ac postea non corpus Christi? Postea autem non potest, cum nihil sit azymi: quia nihil panis. Nam, ut sit azymus, non est, credo, accidens sine subiecto remanens, ut color, odor, sapor, quantitas, reliqua. Imo, quid fermentum nocere potest? Nam substantia est quadam panis: quandoquidem eius pars est. At si panis nullus, profecto neque fermentum: ideoque post consecrationem semper azymus erit: quia fermentum in aura abierit: & unum puritati suus futurus locus. Nisi forte somnatio haec est, & nihil amplius.

XXIII. Tertio, quomodo puritas significetur accedentium, neque ego video, neque Sophistae dignati sunt docere. Atqui non de nihilo mihi scrupulus. Etenim rationem oportebit eandem esse panis ad azymum, quam accedentis ad puritatem: & alternare; panis ad accedentem, quam azymus ad puritatem. Quomodo ergo azymus typus est puritatis, ita panis accedentis. Atqui nunquam erat auditum inter Theologos panem esse typum nisi corporis Christi.

XXIV. Tertiam rationem Suarez Laconice concepit; panem azymum magis esse immunem ab omni corruptione. Sed explicatius Thomas: Fermentum habet aliquam corruptionem: & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum. Posset itaque tanta esse corruptio fermenti, quod ex eo non posset confici sacramentum.

XXV. Atqui similis ratio in altera specie: Ipsi enim docent tantum posse infundri aqua, ut non possit fieri sacramentum. Et tamen non excludunt aquam: sed cautelam adhibuerunt, ut minimum aquae admisceretur. Cur non hic? Interea patet infirmas argumentum: Etenim, cum possit esse vel tantumdem periculi in aqua, vel aequalis cautela in fermento: profecto vel aqua debuit eidem exterminari: vel fermentum eidem permitti. Sed non hic solum patefacit ipsa sese Papistae Theologiae inconstantia.

XXVI. Veritatem, corruptionem quam intelligant, quaeso? An quae ipsum panem corrumpat, ut desinat esse panis: an quae aliquid modo alteret naturam materiae, unde sit panis? Etenim, si hanc, contedimus sane aliquid esse corruptionis in fermento: sed hanc negamus mutationem officere sacramentum: alioquin negamus unquam fieri posse sacramentum. Etenim triticum ipsum, quando manet triticum, non potest fieri panis: nec potest aptus esse consecrationi. Cum ergo necesse sit non manere triticum; etiam necesse est corrumpi: ac proinde in omni pane, semper est aliquam corruptionem: nec tamen propterea omnis panis ineptus consecrationi.

XXVII. An igitur configitur ad alteram corruptionem? Atqui negamus in fermento ullam esse corruptionem, quae possit efficere ut non fiat panis: nisi quae sit fortasse, ut ipsum desinat esse fermentum: quo casu cessat Sophistarum subtilitas: nam si desit esse, nihil dabit fermentatum. Sed in omni fermento, quae corruptio intelligitur, eam oportet esse, quae fermentum constituendo necessaria sit. Atqui haec nunquam panem destruit.

XXVIII. Fallor an immunem a corruptione Suarez dixit eum panem, qui difficilius corrumpi queat, postquam factus est panis? Sed non negamus azymum sic difficilius corrumpi: quoniam potius experientia quotidiana sit in oppositum. Tum autem in Eucharistia merus nullus: quae non nisi in usu consistat praesentis: quod suo loco disputaturus sumus, Deo dante. In usu autem praesentis nullum periculum eiusmodi corruptionis. Cur enim in pane potius, quam in vino? Itaque quomodo vinum, quod tamen facillime corrumpi queruntur, non iusserunt extirpare, sic neque fermentum debuerunt.

XXIX. Quartam rationem ex Anselmo Suarez itidem mutuatur: quia panis azymus facilius, purius, ac decentius conficitur: Neque vero breuius Suarez, quam Anselmus ipse: nempe possit, aut axiomatis tam digne veritatem intelligere: aut ullam consequentiam necessitatem concipere.

XXX. Facilius, auctus, conficitur azymus. Ita est, inquam: quia prius fermentum considerandum, post ex eo panis. Sed quid? putamus in constituendo sacramentum, pistor am instituisse, & nullis tum fieri panes, in prociectu, cum essent consecrandi: an potius, factis, paratisque usum? Nempe etiam facilius aqua paratur quam vinum: & tamen aequam non assumptis; sed vinum: denique quae facilius vinum conficitur quam panis? Et non sunt ridiculi, qui has subtilitatem quaequiliis conquirunt?

XXXI. Purius ac decentius. Atqui id vel ad naturam panis ipsius pertinet, ut azymus, quatenus panis sit purior ac decentior fermentato: vel ad religionem, ut azymus sit aptior religioni Christianae, quam fermentatus. Illud fateor me non posse concipere. Et si conciperem, negarem tamen ad Eucharistiam pertinere. Hoc vero simpliciter nego: quia ad religionem nullus panis pertinet, nisi sacramentalis: quatenus videlicet consecratus. Itaque omnis eius puritas, & decentia pertinet ad religionem, pendera consecratione; quae, cum non sit aut alia aut fortior in azymo, non potest etiam maiorem puritatem decentiamve constare.

XXXII. Superfuit rationes duae, quas miror a nostris Sophistis omisissis Vnam habet Anselmus: alterum Humbertus de Sylva candida. Ille ita dixit: idiuina per ea, quae digniora cognoscimus exsequi debemus: cum Sacrificium de quo agitur, de panis sine azymi sine fermenta substantia, constat esse celebrandum, quem panem digniorem estimamus ad faciendam dominici corporis veritatem, si illum quem vetus lex elegit ad significandam, & Evangelium ad exhibendam eandem veritatem?

XXXIII. Sed primum repetit signorum sacramentalium nullam dignitatem esse, nisi a consecratione: itaque azymum consecratum nihil esse dignius fermentato consecrato: solumque dignitatis discrimen esse inter consecratum, & non consecratum: ideoque digniorem esse fermentatum consecratum, azymo non consecrato: & contra. Deinde nego, azymum aut in veteri lege assumptum ad significandam Christi veritatem: aut in nova ad exhibendam. Non in veteri; quia nullum eius rei extet vestigium: nam azymus paschae, notum est, quid significat. Non in nova, quia nusquam scriptura dixit panem azymum fuisse delectum: sed simpliciter usurpatum, ex praesenti temporis circumstantia, colligendam reliquit.

XXXIV. Humberti ratiocinatio sic habet. Quod passio & mors Christi convenientius annuntietur azymo quam fermentato, ex hoc comprobatur, quod Dominus ipse azymo discipulis memoriam sui agendam tradi-

dit. Et, quod in lege panis afflictionis dicitur: ut per hoc praemonstratur affligere animas nostras, & pariter offerre Sacrificium Deo spiritum contritum, cor contritum & humilatum; illud Apostoli recolentes, Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operemini. Et, si comestimus & bibimus, ut regnabimus.

XXXV. Respondet negari mortem Domini convenientius annuntietur azymo. Ratio negandi, tum quia nulla institutionis parte insinuat, tum quia, ut iam aliquoties dictum, signorum convenientia nulla, nisi a consecratione.

XXXVI. Confirmat omnes sunt inutiles. Nam Christum tradidisse memoriam sui agendam azymo, si factum illud individuum significet, conceditur sane: sed negatur quicquam concludi; ut alias dictum: si autem legem in posterum, hoc vero ne Papistae quidem concedunt. Spiritum contritum, nego: Christum voluisse nobis significatum per azymum: sed tantum in Veteri Testamento: cui sunt eiusmodi figurae relinquenda non revocanda in Christianum usum. Tum autem non in Eucharistia sola offerendum eiusmodi contritum spiritum sacrificium: sed tota vita. Cur non ergo concludunt si perstitiosi homines tota vita usurpandum azymum? Quod si horrent; quid habent, quo quinquam vigeant? Neque enim verum toties utendum azymo, quoties eius officii sumus admonendi.

CAP. V. De Consecratione.

I. Remota materia panis & vini, transimus ad propinquam, quae describitur eorum usu; quem ex Institutionis verbis sic habemus. *Edenibus ex accepit lesit panem: & quem benedixisset, fregit de illo, dicens: Accipite, comedite: hoc est corpus meum.* Et accepto poculo: & gratias dedit eis dicens, *Bibite ex eo omnes: hoc est enim sanguis meus.* Noui illius Testamenti, qui pro multis effunditur. Ex quibus verbis audimus primum, agi gratias: deinde dari elementa accipienda; utrumque secundum suam naturam, nempe panem frangi, & edi: vinum distribui & potari: tradi autem a Christo, accipi a discipulis.

II. Inde quaestiones de consecratione elementorum: tum eorumdem usu exteriori, cuius multa capita sunt futura.

III. Notandum olim consecratum commune, elementa ex quibus sacramenta constant, res esse naturales, a se ipsis nihil habentes quo sint sacramenta: itaque necessariam institutionem esse qua fiat quod non sunt. Id generaliter dictum, est in Eucharistia averitum Itaque Augustinus contra Faustum lib. 20. cap. 13. *Noster panis & calix certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur.* Proinde quid nunc sit, quantum sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis. Ambrosius de iis qui in iudicantur cap. 9. *Non hoc esse quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit.* Et de Sacramento, 4. *Quomodo potest, qui panis est, coeque esse Christi consecratione.* Consecratio igitur vocabatur, tum est solenne significans id quod sit, ut haec signa visibilia, quae per se profana sunt, & aliena a mysteriis religiosis, fiat sacramenta corporis & sanguinis Christi: siue sint corpus & sanguis Christi.

IV. De hac consecratione disputant: Bellarminus de Eucharistia libri 4. cap. 12. 13 & 14. Salmeroni 9. tractat. 13. Suarez de Sacramentis disput. 38. Gregorius de Valentia de Eucharistia quaest. 6. Vasques in 3. Thomae disput. 197. Claudius Sanctusius Repetitionis 7. cap. 5. De capite Frontium Archiepiscopus Casariensis tractatu de necessaria correctione Theologiae Scholasticae. Croquetus Catechesi 130.

V. Scholasticus vehementer exerevit haec palastra, distractos in varias opiniones. Fuere qui nullis verbis Christum dicerent consecrasse, sed absoluta potestate, & voluntate, vel tactu, vel aliquo signo exteriori. Huius sunt auctores Romanorum Innocentius tertius, Innocentius quartus, Franciscus Maironis, Gabriel Biel Godefridus Pictauiensis, Guillelmus Durandus Maitensis, Ambrosius Catharinus.

VI. Alii omnino aliquibus verbis Christum usum volent. Sed nonnulli haec nobis incognita dixerunt, cui sententiae auctorem nullum Suarez assignavit; sed Archiepiscopus Ille Casariensis Albertum commentariis super Evangelium. At contra plerique omnes verba consecrationis expressa dixerunt in institutione apud Evangelistas, & Paulum assignant que ista, *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Sed hoc ipsum varie.

VII. Fuere enim qui bis prolata in agerentur: semel secreto, nempe antequam panem acciperet, daretque discipulis: & iterum clara voce prout ab Evangelistis recitantur. Auctor notatur Stephanus Episcopus Hedunensis. Alii mel tantum dicta, prout semel ab Evangelistis recitata: sed nonnulli negant ab Evangelistis servatum ordinem rerum: Christum enim ea verba protulisse ab initio, cum notatur benedixisse. Alii vero sic protulisse diuicantur; ut ab initio consecrationis peringerent ad finem distributionis: id est prolationem durasse, dum Christus benediceret, frangeret, & daret. Hanc ille Casariensis in putat Thomae Rursum Scotus & Catharinus tenent eundem fuisse ordinem rerum, & narrationis apud Evangelistas: sed consecrasse Christum; non dum benedixit sed cum dedit. Denique alii dicunt sine ullo ordine omnia simul a Christo facta fuisse, dictaque: sed non potuisse Evangelistas semel omnia narrare, Hanc, inquit ille Casariensis, opinionem aliqui hunc apud nos Theologi sequuntur. Sic numerantur omnino septem opiniones.

VIII. Necdum finis tamen superest enim gemina dissensionis occasio, quam utriusque describam ex illo Casariensi. De capite fontium, *Est igitur alia quaestio, an solis quatuor verbis, Hoc est corpus meum, fieri consecratio possit: hinc utrum in duas dissecti sunt opinionis. S. Thomas & illius sequentes tenent quod sic Scotus tenet oppositum, dicens opus esse ad ea verba, per quae Christi verba ad materiam applicari declaratur. Scotus opinionem sequuntur Angelus in summa Anglica: Pelbartus in Rosa: Theologia. Leonardus in quaestione. Mathusius Breuius, Dorbellius, & multi alii, qui autem verba, quibus Christi verba ad materiam applicari significantur, esse benedictionis Ecclesiae verba, quibus peccati: & oblata munera panis & vini sunt corpus & sanguis Christi. Hanc opinionem sequuti sunt Theologi Colonenses in suo antiquo agmate contra Lutherum, & Lindanus Episcopus in sua Panephia, & Catharinus in duobus de hac materia libellis.*

vifa, non tantum rei ipsius narratione, sed etiam necessariis admonitionibus: cuiusmodi, sine controversia, Paulina est.

XXV. Nec sperauimus posse merito quenquam conqueri reliquas esse neglectas. Non enim inter se ita committendi sunt auctores sacri, vt vnius honor alius deroget. Al oquin quid Veteribus erit venia, qui neque Evangelistarum narrationem vsurparunt neque Pauli: & multa inferuerunt extrinsecus; quae fortasse non nocuissent, si non fuissent adiecta?

XXVI. Non potuit haec simplicitas placere Sanctis. Itaque impugnavit mirificis argumentis. Apostolus nec Cœnæ rem gestam proponit, tanquam pro legitima consecrationis formula, nec totam historiam institutionis probat, aut affirmat esse sanctificandi panis veram & perfectam rationem: neque de o inier Corinthios his erat: sed de rei natura, & Eucharistiae veritate atque substantia, quam vt definitur ex De mente, ad institutionem pronocat. Neque Apostolus in hunc vltimo pacto in Institutionis prolatione, aut omissione, neque in consecratione panis, aut consecrationis sermone: quia id non erat positum in controversia: sed vtget de panis consecrati esu & diiudicatione, vt intelligatur quid ex institutione intendere decideret & componere. Præterea in sacramentorum consecratione non ipsa institutionis narratio, forma est consecrationis, sed hæc ex verbis in ipsa institutione traditis, & ad hoc præscriptis peti debet. Etenim aliud est verbum institutionis Baptismi, aliud verbum quo accedente ad aquam, celebratur Baptismus. Ad Baptismum ministrandum, non ite depromuntur institutionis verba, Euntes in mundum vniuersum docete omnes gentes: aut, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei: sed apta forma iuxta regulam huius institutionis exhiberi debet. Eodem pacto statuere oportet de legitima Eucharistiae consecratione, vt ipsa verbis ab institutione traditis perficiatur, sed non ipsamet institutione. Sit ita, vt Apostolica narratio oculis etiam cernatur legitimum Cœnæ vsus, qui sub Apostolis viguerit: an propterea licet scriptum eius Evangelistarum monumentis anteposere? An satis est Cœnæ ad Apostolos, an non potius ad ipsum Christum eius auctorem referre? Sufficiat sane ad efformandam religionem, videre qualiter Cœnæ Domini Apostoli agitarint: si tamen licet & ipsum Christum sua verba resonantem, & Cœnæ suam instrumentem, quasi in præsentia spectare, & oculatos testes eius Evangelistas audire, an non ad credendum plenius afficit, & ad persuadendum aliquem aculeum relinquit? Cur ergo hoc omisso ad aliud recurretur?

XXVII. Descripsi prolixiorum orationem, quam solidiorum disputationem. In qua triplex argumentum expedit: vnum à seopo Apostolici: alterum à differentia consecrationis, & institutionis: tertium ab auctoritate Apostoli. Prima hæc vis est. Non disputat Paulus de legitima consecrationis formula: sed de veritate ac substantia Eucharistiae; deque panis consecrati esu & diiudicatione: Ergo ea Pauli narratio non est legitima consecrationis formula. Sed hæc negatur consequentia. Nam quia institutio Eucharistiae, vniuersam eius naturam, substantiamque complectitur; eadem aut omnes, aut ferme omnes de Eucharistia quaestiones diiudicat. Itaque variis potest institutis deseruire. Enimvero contra Marcionitas Tertullianus disputat de veritate corporis in Christo. Contra Gnosticos Irenæus Christum esse Dei veri Filium. Contra Aquarios Cyprianus, non esse aquam solam offerendam: & omnes tamen his vtantur verbis Institutionis: imo vero illis ipsis, quæ Sanctissimus admittit pertinere ad consecrationem, & quidem sola: nec tamen illis vlla disputatio erat de legitima consecrationis formula. Satin inde constat, non propterea non esse consecrationis verba, quia non disputetur de consecrationis formula?

XXVIII. Alterum argumentum. Non ipsam institutionis narrationem, formam esse consecrationis: sed hanc peti à verbis in institutione traditis. Ridicula. Nam quid est forma consecrationis? Cui aliquando nominata? Nam Sacramenti formam dixerat hæcenus omnes. Deinde quis dixerat ipsam narrationem institutionis formam esse? Enimvero ne ipsius quidem consecrationis narratio: aut etiam formæ. Et tamen neque consecratio, neque forma habetur nisi à narratione, siue Pauli, siue quam ille mauult Evangelistarum. Cæterum, siue consecratio, siue forma, Evangelistarum neque est, neque esse potest. Quid ergo negatur Sanctissimus? cur monstra figit, quibuscum pugnet? Ad hæc formam qui signorum distinguunt ab institutione, tamen institutionis partem sciunt eam formam. Itaque vel formæ causa necessariam esse institutionis recitationem. Denique qui institutionem negat esse consecrationem, peccat non solum in se.

XXIX. Nec nos sane aliter de Baptismo censemus: in cuius consecratione nihil effici posse putamus ab homine quoquam: sed à solo Christo: Itaque quicumque Baptismum administrat, ei pronunciamus necessario profertendam esse institutionem repetitam ab ipso Christo: non enim aliunde posse. In distribuenda vero aqua, fatemur in solis verbis locum esse, quibus exprimitur forma: quemadmodum & in distributione specierum Eucharistiae. Sed nimirum aliud est signa distribuere, aliud consecrare. Quod imperite Sanctissimus confudit.

XXX. In tertio argumento, quis furor, Evangelistas Paulum postponere? Quasi non æque Apostolum cum Marthæ & Ioannæ? quasi non æque testem vniuersi Evangelistæ. Denique non hic differere testantem se accepisse à Domino, quod tradidisset? Iustinianus in ea verba, Non ille quidem cum cæteris Apostolis tanti mysterii institutioni affueat: etiam tamen rationem dimittens acceperat. Et eam Corinthiis voce tradidit Thomas, Ego enim accepi à Domino scilicet Christo, qui se auctoritatis dicitur, non ab aliquo puro homine: ad Galatas primo, Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum. Et hæc eam ta fiat, ab Apostoli narratione formulam institutionis desumere, eam subsistere in Apostolis, & non ad ipsum Christum auctorem ascendere? Et qui ex Paulo audiat, non ipsum Christum audiat sua verba sonantem? Hoc Sanctissimus, hoc Christianus quisquam potuit inducere in animum? Nugentur, ineptant, somniant, blasphemant, quantum volent, siue Sanctissimus, siue Papistæ; ac nos profecto quoties locum illum legitimus ex prioris ad Corinthios vndecimo, toties Christum ipsum præsentem videmur videre; nec Apostolum cogitamus; sed ipsum illum Filium Dei, qui postmodum eius institutionis pependit pro nobis. Et negamus plus aculei esse ad fidem facien-

dam; non tantum in Marco, & Luca; sed vel in *αὐτῶν τοῖς*, Matthæo & Ioanne.

CAP. VI.

De Verbis Consecrationis, argumenta Papistica.

I. Verum soleannius disputatur alterum caput, & à pluribus Papistis; nam illud prius peculiaris furor fuit Sanctissimi. Inclinant ergo plerique omnes Papistæ, ac præsertim Iesuitæ in eorum partes, qui hæc diutaxat verba dixerunt esse consecratoria; *Et est corpus meum: hic est sanguis meus.* Vasques, Catholica sententia est verbis illis, absque vltima oratione, perfici consecrari nem panis & vini. Argumenta excutiamus.

II. Primum est ab Ecclesiæ Latine traditione. Nam in ipso Missæ sacrificio, simul atque Sacerdos prædicta verba protulit, panem & vinum consecratum, tanquam verum corpus & sanguinem Christi populo adorandum proponit. Quod fit similiter in Ecclesiâ Græca, teste Bessarione, in libello de Verbis Consecratoriis.

III. Mitto de Adoratione dicere; cui paulo post suus locus erit: & respondere, nullam esse vim argumenti: hoc est, nisi demum prolatis iis verbis, ostenderetur panis & vinum tanquam mutatum, & adorandum; tamen non sequi iis solis verbis fieri consecrationem. Ratio manifesta, quia etiam idem fit mos Græcorum; tamen Græci in hoc capite distent à Papistis; & proficantur consecrationem fieri non iis solis verbis. Marcus Archiepiscopus Ephesinus, *ἡ μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν δόξαδων, καὶ τῶν ἀποστολικῶν αὐτῶν διδασκαλῶν τῆς ἐκκλησίας, τῶν τῆς μυστικῆς λειτουργίας ἐκ τῆς παραλήψεως, παρ' αὐτοῦ τῆς ἁγίας ἑσπερας αὐτῶν τῶν δειπνῶν ἱερομένων, καὶ μόνων ἀρχαίων, καὶ τῶν λειψιδῶν τοῦ τῆς διχρησίας δόξων, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ δεσποτικὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ σωτῆρος, Nos qui à sanctis Apostolis, eorumque successoribus doctoribus Ecclesiæ, mystica liturgia accipimus ex institutione, apud reminem inuenimus ex ipsis dominicis verbis, iisque solis sanctificari & perfici Eucharistiam munus; mutaturque in ipsum dominicum corpus & sanguinem.* Hæc ille: quanquam nullo teste opus fuit: cum aduersus Græcos hæc ipsa de re fidem cogantur disputare, qui aduersum nos, Bellarminus, Vasques, Suares, alii.

IV. Præterea, Latina consuetudo non euincit vniuersale dogma; sed particula: em diutaxat obseruationem. Nam, quid tum, si ab ea vnica petendæ Papistæ vniuersalem Ecclesiam pendere? Certe neque ab ea proccellit Spiritus, neque in eam desit. Latina igitur Ecclesiæ suum Canonem ita ordinavit; vt ante institutionem recitatur precatur, *Quam oblationem, tu Deus, in omnibus, quasumus, benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem, acce, tabilique facere digneris, ut nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Iesu Christi.* Ast alius alius ordo. Nam in Liturgiâ Marci, post institutionem recitatur; interpositis nonnullis, precatur Sacerdos, emitti, *ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων τῶν τοῦ σῶματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἀγίου, ἰνα αὐτὸ ἀρχαίον καὶ τελειόη αἰς παντοδυναμὸς θεός, καὶ ποιήσῃ τὸν ἄρτον σῶμα, τὸ δὲ ποτήριον αἷμα τοῦ καίματος ἀγαθῆς τῆς κωνίας καὶ θεὸς καὶ σὺ τῆς καὶ πατρὸς βασιλείας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, super nos, & super panes & calices istos Spiritum Sanctum tuum, ut eos sanctificet & consecret tanquam Deus omnipotens: & faciat panem quidem corpus: calicem autem sanguinem in Noui Testamenti ipsius Domini & Dei & Seruatoris, ac Summi Regis nostri Iesu Christi.* Similiter in Clementis Constitutionibus, lib. 8. cap. 12. aliquanto post eadem institutionem recitatur, atque in ea hæc ipsa verba, de quibus contentio est, *καὶ ἀεὶ μὲν σε, ὁπῶς δὲ θεὸς ἐπιβλέψῃ: ἐπὶ τῷ ἀσχεκίδω δόξῃ τῶν τοῦ, Ac te precamur, ut in hac munera coram te propostia beneuole aspicias tu Deus nullum indigens: καὶ ὁδοκῶν ἐπ' αὐτοῖς, & beneplaceas in eis, in honorem Christiani: & mittas super hoc sacrificium sanctum tuum Spiritum tuum testem passionum Domini Iesu: ὁπῶς δὲ θεὸς τὸν ἄρτον τῶν τοῦ σῶματος καὶ τὸ ποτήριον τῶν τοῦ αἵματος τῶν τοῦ καίματος ἀγαθῆς τῆς κωνίας καὶ θεὸς καὶ σὺ τῆς καὶ πατρὸς βασιλείας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Benedicito Domine, sanctum panem. Fa ito hunc quidem panem venerabile corpus Christi tui. Benedicito Domine sanctum poculum: id autem, quod est in hoc poculo, facito venerandum sanguinem Christi tui.* Nec aliter Basilii Liturgia, vt non opus sit describere.

V. Hi omnes, post discrete pronuntiata illa verba, quæ sola libuit Papistis vgerere, precantur Deum, vt benedicat, vt consecret proposita munera: eaque faciat corpus & sanguinem. Quorum, si iam consecrata res fuerit? Nos quidem nihil interesse putamus, siue ante fiant preces, siue post: sed profecto non putamus potuisse post consecrationem factam, quantum bonæ mentis adhuc precari vt fieret: neque id vnquam commissuros Papistas; etsi non prudentiores veteribus illis. Nos igitur censemus, qui ab initio consecrunt Canonem Latinum ne ipsos quidem superstitione se attendisse ordini: non enim deserunt postea precari: *tube hac perferri per manus Sancti Angeli tui in sublime altare tuum in conspectu diuina maiestatis tuæ:* quod est absurdissimum de ipso corpore & sanguine Christi: sed facile conuincimus posteriores iam demeratos scholasticis nugis noua quadam sibi subtilitate vidisse opus esse. Viderint it quorum interest. Apud nos, neque priuata consuetudo canon est fidei: neque nouus error præscribere potest veritati.

VI. Secundum argumentum; exemplum Christi; qui non consecrauit vlla prece aut oratione, sed illis solis verbis: tametsi gratiarum actionem, & benedictionem præmiserit. Quo igitur fundamento, inquit Vasques, dici potest non solis verbis illis, sed addita etiam oratione consecrare debere, cum nomine Christi, & ad illius imitationem consecremus atque illi? Sic Vasques breuiet: sed suffus explicat Bellarminus & Suares.

VII. Nos negamus antecedens: & dicimus Christum tota illa actione consecrasse; hoc est, effecisse panem & vinum sacramenta sui corporis & sanguinis. Atque adeo Suares ostendit inter ipsos Papistas esse varias sententias de gratiarum actione, benedictione, & consecratione. Primam; idem esse benedictionem, gratiarum actionem, & consecrationem: auctores Thomam, Durandum, Marfilum, Gabrielem Bessarionem, Hugonem, Remigium, Brunum, Lyranum. Secundam; Gratiarum actionem & benedictionem, non

Deum, benedictam, ratam, rationabilem, receptabilemque facere digneris, ut nobis corpus, & sanguis fiat Filij tui. Quod ipsum Liturgiæ Græcæ faciunt, sed post illa solemnia verba; vtrante notauimus.

XL. Septimum argumentum. Si ea vera esset sententia, ergo simul fieret corpus & sanguis Domini. Quia videlicet vna oratione vtraque species consecratur. At Dominus seorsim & diuersis verbis consecrauit, primo corpus, deinde sanguinem.

XLI. Respondeo, negari consequentiam. Etenim consecratio nulla est nisi ad eos fines, quos institutio circumscribit. Sic aqua Baptismi nemini est consecrata, nisi qui ea lauatur. Similiter ergo nemini panis est corpus, nisi comedenti: aut viuum sanguis nisi bibenti. Itaque cum successiue comedatur panis, & bibatur viuum; non potest simul vtrumque fieri corpus & sanguis.

XLII. Denique ad Veteres confugiunt; ex quibus aliquot excerptat locos, qui omnes sigillatim sunt attendendi. Iustinus chorom ductar, qui Apologia 2. dixit panem fieri corpus Domini per preces verbi Dei. Quæ sint autem preces statim exposuit, cum dicit haberi in Euangelis, & esse illa verba, quæ Dominus dixit, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Irenæus lib. 5. cap. 2. mixtum calicem & panem percipere verbum Dei, & tunc fieri Eucharistiam. Gregorius Nyssenus oratione Catholica, c. 37. sicut corpus humanitatis Christi per diuini Verbi in ipso inhabitationem ad diuinam dignationem transmutatum est; eodem modo nunc panem verbo sanctificationis in corpus Dei transmutari, Et hic similiter panis sicut dicit Apostolus, sanctificatur per verbum Dei, & orationem, non per cibum & potum procedens ad corpus verbi; sed à verbo, quemadmodum dictum est, transmutatus nempe, Hoc est corpus meum. Chrysostomus 2. homilia in 2. ad Corinthios, Quemadmodum verba quæ loquutus est Christus, eadem sunt quæ Sacerdotes nunc quoque pronuntiant; ita & oblatio eadem est. Eadem quoque Baptismi ratio est. Idem homilia de prodicione Iudæ, Sacerdotis ore verba profertur, & Dei virtute consecratur & gratia: Hoc est, ait, corpus meum. Hoc verbo proposita consecratur: Et sicut illa vox, qua dicit, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, semel quidem dicta est, sed omni tempore semel effectum ad generationem operante natura: ita & vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ usque ad hodiernum diem, & usque ad eius aduentum, præstat sacrificio firmiorem. Damascenus cap. 14 quarti, Dixit Dominus, Hoc est corpus meum, & hoc facite in meam commemorationem: & omnipotenti eius præcepto efficitur, donec veniat.

XLIII. Ambrosius de Sacramentis lib. 4. cap. 5. Cum venitur ut conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus Sacerdos, sed virtutis sermonibus Christi. Capite quinto, quod est transcriptum in homilia Augustini 28. de Verbis Domini, Dixi vobis, quod ante verba Christi, quod offertur in altari, panis dicitur: ubi verba Christi deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Tertullianus contra Marcionem lib. 4. cap. 40. disertis verbis ait, Christum acceptum panem corpus suum fecisse, dicendo, Hoc est corpus meum. Cyprianus sermone de Cæna Domini, Manducauerant & biberant de eodem pane secundum formam visibilibus: sed ante verba illa, cibus ille communis tantum nutriendo corpori commodus erat, & vicia corporalis subsidium ministrabat. Sed ex quo à Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus: quousque scilicet his verbis, & hac fide actum est, panis iste substantialis, & calix benedictione solenni sacrauit. ad totius hominis vitam salutemque proficit, simul medicamentum & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existes. Augustinus apud Gratianum de Consecratione distinct. 2. canone Verum, dicit eandem esse Eucharistiam à bono & malo consecratam, quia non merito precantis, sed verbo efficiat Creatoris. Emissenus sermone 3. de Paschata, Inuisibilis Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secretæ potestate conuertit; ita dicens, Accipite, & edite, hoc est corpus meum: & sanctificatione repetita, Accipite & bibite, hic est sanguis meus. Hefychius lib. 6. in Leuiticum cap. 2. Per eius virtutem, & prolatum ab eo verbum, quæ videntur, tam sanctificata sunt, quam cunctum carnis sensum excedunt.

XLIV. Nimium id quidem laboris est, in re tam facili. Quo enim ista redeunt omnia? Vt intelligamus iis Christi verbis consecrari panem & vinum. At, ò hominum nugacissimi, cut id maualtis magno sudore euincere, & quasi vi violenta auferre à nobis, quod poteratis obrinete gratis? A quibus licebat esse beatis. Noluerunt: innata præsumptione, quæ cum per-suasissimum habeant generosius esse mereri salutem, quam habere ex gratia; ne Deo quidem voluerunt debere paradisum. Eaim vero nobis certum his ipsis Dominicis, siue Euangelicis verbis, Sacramentum conficri: quod manifeste docent hæc vetera testimonia. Sed iis solis conficri neque hæc testimonia docent; neque nos possumus concedere: Vtriusque veritatis causa manifesta, quia hæc ipsa verba partem efficiunt consecrationis: Non essent autem, nisi consecrarent: nec essent si sola consecrarent; qui essent tota consecratio.

XLV. Quid igitur? Nempe vtraque pars antecedentis vera est: tum verbis Domini consecrationem fieri: tum hæc sola esse verba Domini; sed conclusio est ridicule sophistica: Ergo his solis verbis consecrari: cuiusmodi iocus est in scholis: Titium esse bonum virum: & eundem esse musicum: Ergo Titium esse bonum musicum. Etenim quomodo hic bonus est ad eundem pertinet Titium; ad quem etiam, musicus, tamen non pertinet ad musicum: sic nunc, sola, tamen est pertinet ad eadem verba; ad quæ consecratio pertinet; tamen non pertinet ad consecrationem: itaq; sicut dicendum erat: Ergo aliquis musicus est vir bonus; ita nunc, Ergo quædam verba quibus consecratio fit, sunt verba Christi; Verum Papistas, puto, non expectat tam ad viuum singula refecare.

XLVI. Nec longe argumentum repetendum. Etenim bona pars testium. Græci sunt: at Græcis creditum, fieri consecrationem etiam per preces: vt paulo ante testati aduersarij Et expressit Nyssenus illo eodem c. 77. Catecheseos, Sanctificatur per verbum Dei & orationem, ἀγιὰ δὲ διὰ λόγον καὶ ὁμιλίαν. Item Damascenus, ὁ ἅγιος ἄριστος οἶνος τε καὶ ὕδωρ διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπιπέφωτος ἁγίου πνεύματος ὑπερφύσης μετὰ ποιῆσιν εἰς τὸ εὐχαριστῆσαι καὶ ἁγιάσαι. Panis iste propositionis, vinumque, & aqua per inuocationem & aduentu Spiritus Sancti supernaturaliter transmutantur in corpus & sanguinem Christi Irenæus, qui lib. 5. dixit, Panem percipere verbum Dei: lib. 4.

cap. 34. dixerat, Qui est à terra panis percipiens inuocationem Dei: (sic restituent Feuardentio) iam non communis panis est, sed Eucharistia.

XLVII. Sic non est mentitus, qui dixit Christum fecisse corpus suum, dicendo, Hoc est corpus meum. Tertullianus: Non qui, hoc verbo proposita consecrari: non qui ex eo esse corpus Christi; ex quo dictum est, Hoc facite. Non qui per eius virtutem, & prolatum ab eo verbum sanctificata esse quæ videntur. Non denique quicumque his verbis consecratum dicunt. Nam quia præsentem Ioanne, Iacobo, & Petro, transfiguratus fuit Dominus, Matthæi 17. non mentitur qui præsentem Petro dixerit: sed mentiretur, quicumque illo solo præsentem contenderet; reliquos excludens. Non mentietur qui dixerit Petrum hortatum Iudæos, dicentem; Seruamini hæc ista natione praua: Actor. 2. sed qui aliis verbis vltum negarit; ab eodem Luca refutabitur. Denique sunt memores Papistæ, se, aduersus Patres enumerantes canonicos eosdem, quos & nos respondisse, hos quidem assertuisse, alios non negasse: aduersus nominantes duo Sacramenta: non exclusisse plura: aduersus asserentes justificationem ex fide: non reiecisse bona opera. Et multa alia similiter. Profecto qui totum dicit, partem comprehendit: & qui partem ponit, non excludit totum.

XLVIII. Addo Papistas abuti nonnullis locis. Iustinius dixit, τὸν δὲ ἐν ἡμῶν λόγῳ πᾶρ αὐτῶν ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ τοῦ σώματος, Cibum in quo gratia acta sunt per preces verbi quod ab eo, factum carnem. Vnde quid sibi sperauit quisquam Sophista? Certe in hoc non potest significare illa solennia verba; in quibus nihil est precationis. Nec vero Iustinus has contineri dixit in Euangelis: hoc enim mentitus est Sophista. Ille dixit, Incarnati illius Iesu carnem & sanguinem esse, edocti sumus. Nam Apostoli in Commentariis à se scriptis; quæ Euangelia vocantur, ita tradiderunt præcipisse sibi Iesum: Eum enim panem accepto cum gratias egisset, dixisse, Hoc facite in meam recordationem. Hoc est corpus meum. Hæc vero series, quicquid tandem comminiscantur Papistæ, non significat postrema verba fuisse consecratoria: minime vero omnium fuisse sola consecratoria: sed indicat his verbis eruditos fuisse Apostolos consecratum panem esse corpus Christi. Cum enim dixisset, τὸ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ τοῦ σώματος esse corpus Christi: vnde patet gratiarum actionem sumi pro consecratione: nunc addit Christum ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ τοῦ σώματος postquam gratias egisset dixisse, Hoc est corpus meum. Non consecratum: sed postquam gratias egisset: quæ vel consecratio est, vel certe pars consecrationis.

XLIX. Cyprianus ille dixit, Calix benedictione sacrauit: Quo quis non videt respectum fuisse ad εὐλογίαν, quemadmodum apud Irenæum, ad ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ; per in quo gratia acta sunt? Nec dissimiliter Emissenus: per, Et sanctificatione repetita; cum de sanguine agit, non potuit aliud habere in animo, quam τὸ εὐλογῆσαι: etenim verba dicta peculiariter ad panis formam exprimendam non fuisse repetita in calice: sed vere benedictio fuit repetita; Nam apud Mathæum habes λαβὼν ἄριστον καὶ εὐλογῆσας: Sumpto pane, postquam benedixisset, καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ; accepto poculo atque utitur gratia.

CAP. VII.

De Consecratione argumenta Catholica.

I. Catholici Papisticis hæc opponunt argumenta: patetiora, sed solidiora. I. Primum, ex diserto Euangelistarum textu. Si tota consecratio esset in his verbis, Hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus: Ergo ante eorum verborum prolationem Christus non consecrasset: At Christus consecrauit ante eam prolationem: Ergo tota consecratio non consistit in iis verbis. Consequentia est per se manifesta.

II. Assumptum probatur à verbis Euangelistarum. Qui dicunt, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸ ἄριστον καὶ εὐλογῆσας ἐκλυσε, καὶ ἰδίῳ τοῖς μαθηταῖς, καὶ ἀπὶ λαβετε, φάραγα ἔδοξε τῷ πᾶσι καὶ καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ, ἔδωκεν αὐταῖς, λέγων, πικτετε αὐτὸ ὡς ἐγώ, τὸ ποτήριον, τὸ ποτήριον ἐστὶν αἷμα μου: Quæ sunt in editione vulgata red-dita perperam, Accipit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum: & accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus. Quæ versus vniuersum ordinem partium institutionis confundit: quasi eodem momento omnes fuerint peractæ: & simul acceptus panis, benedictus, traditus, cum hæc verba pronuntiarentur; Cum tamen vis Græcorum vocabulorum ea sit, vt gradatim à primis processus fiat ad vltimas: Nempe prius accepto pane quam consecrato: prius consecrato quam tradito: pronuntiatique iis verbis. Itaque Beza vertit, Quam accepisset panem: & benedixisset, fregit eum, deditque discipulis: & ait, Accipite, comedite, Hoc est corpus meum. Et accepto poculo: ac gratias actus, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes. Hoc est enim sanguis meus.

III. Cui versioni assentiuntur quicumque Græce sciunt: & non segniter attendunt temporum in verbis efficaciam. Valla, annotationibus in prioris ad Corinthios 11. Græcè est, & cum gratias egisset, ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ. Item Erasmus, Id est, actis gratias, vel cum egisset gratias. Maldonatus in Matthæum, Et benedixit: καὶ εὐλογῆσας, cum benedixisset. Salmero tom. 9. tractat. 12. Et benedixit: Græcè autem legitur ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ, id est, cum gratias egisset. Et postea, Marcus & Lucas alio verbo vtuntur, nempe εὐλογῆσας, quod est, cum benedixisset. Caietanus in Paulum, Et gratias agens, pro & gratias actus fregit: ita quod prius gratiarum actiones egit, quam fregit panem in tot buccellas, quos erant Apostoli.

IV. Imò aliis haud paucis locis hanc temporum distinctionem non neglexit ipsa illa editio Latina, Matthæi 4. καὶ ὑψώσας ἡμῶς πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ πᾶς πρὸς αὐτὸν, ὑψῶσας ἡμῶς, Et quum ieiunasset (non ieiunans) quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurii. Ioannis sexto, καὶ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ διέδωκε πᾶσι μαθηταῖς, Et quum gratias egisset distribuit discumbentibus. Actor. 27. καὶ λαβὼν ἄριστον ἐδίωκεν, & cum fregisset cepit manducare. Quamquam neglexit etiam frequentissime. Marci 7. πρὸς αὐτὸν ἦσαν, Expuens tetigit: Octauo, πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ ὄμμα αὐτῶν, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπερώπησεν, Expuens in oculos eius, impositus manibus suis interrogauit. Sed siue neglexerit, siue minus, tamen illa est genuina interpretatio, quæ distinguit tempora. Nam alioquin res est manifesta. Nam Marci 8. καὶ ἀφῆς αὐτὸς, ἐπέσας

πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀπὸ δὲ εἰς τὸ πλοῖον, Et dimittens eos, ascendit iterum na-
vim, & abiit transfretum. Hic clarum prius recessisse; tum ascendisse nauim;
denique abiisse transfretum. Sic apud exoticos: Georgium Gemistum Hel-
lenicon 2. Ἐμὲν λόγῳ ἀείων περιελών τὰ τεύχη, τὰ δ' ἰσχυρὰ σιλήσας, καὶ τὸ ἄπιν
καταπέσας τε, καὶ ἰσχυρῶς μὲν τῶν φίλων ἐστὶ σφίπερος ἰπτανῆς βασιλεία. Vrbium
nobilium dirutus muris, sacris spoliatis, Api immolata, & hilari celebrato con-
uini cum amicis, ad sua rediit palatia.

V. Suares sectione 2. calumniatur à nobis distingui hanc benedictionem, gratiarumque actionem, à consecratione, vt dicamus nihil aliud fuisse, quam communem benedictionem, ad vsualem cœnam & cibos communes: quo nihil potuit impudentius fingi. Nam nos, vt dixi, non disparamus vt diuersi prorsus generis res: sed tantum distinguiimus, vt totius partes diuersas. Totam igitur institutionem esse consecrationem, cuius initium à benedictione, siue gratiarum actione, finem in ea verba quæ formalia dicuntur. Vnde manifesta iniuria. Nam profecto nos confitemur institutionem esse non vsualis Cœnæ, sed sacramentalis. Hoc enim sensu nobis cum aduersariis conueniebat olim Sacramentis necessariam esse institutionem, Cum ergo institutio sit nobis consecratio sacramentalis: & institutionis pars hæc benedictio: profecto hæc benedictionem oportet nobis esse consecrationem sacramentalem. Itaque Caluinus, Memoria tenendum est hanc gratiarum actionem spirituali mysterio esse coniunctam. Neque enim vt gratias Deo agere iubentur fideles, qui eos in hac caduca vita sustentet; Christus duntaxat ad promissum victum respexit, sed intentus fuit ad sacram actionem, vt pro æterna humani generi salute gratias Deo ageret. Nam si alimenta qua in alium descendunt, hortari nos & simulare debent ad paternum Dei fauorem laudandum, quanto nos vehementius excitat, imo inflammat ad hoc pietatis officium, vbi animas nostras spiritualiter pascit. Beza in Matthæum, Verum est nos Consecrationis voce totam illam sacram actionem intelligere, qua res alioquin communes in Sacramenta mutamus, agentes qua præcepit Dominus: cuius sacra actionis pars est duntaxat istud, quod hic benedictionis & gratiarum actionis, id est, solennium precum nomine intelligitur. Quid ergo? Nempe non nunc primum Iesuitarum ira furor est. vti nam breuis.

VI. Sed de argumento, sectione 3. Valde incertum est, fueritne Christi benedictio oratio præuia, à consecratione distincta; & qualis fuerit: Verba autem ad consecrationem necessaria certa esse oportet. Tum etiam adhiberi potuit illa oratio solum propter exemplum. Tertio, non omnia, quæ tunc fecit Christus de necessitate consecrationis sunt: alias omnino necessarium esset sumere panem in manus, lauare oculos, gratias agere, & similia.

VII. Valde incertum, inquit: quasi demonstrasset ἀναπύρητος: & non misere nugaris esset conquisitis variis etiam fanaticorum hominum sententiis. At nobis religiosior cura verbi diuini: ex quo tum re, tum verbis constat distingui; non quidem benedictionem, à consecratione; nos enim id non dicimus, sed siue benedictionem, siue gratiarum actionem ab iis verbis, quibus solis nunc hærent aduersarij: & quia decreuerunt hæere, ideo reliqua omnia in controuersiam vocant. Sed his sunt recentissimi quique: nam & Veteres, & qui aliquanto ante postremos aliter opinantes vidimus: quibus addas licet & hos recentes: Tileranum elucidatione in Matthæi vicessimum sextum, Accepit in manus suas illas sacras & venerabiles panem, quem tenens manibus primum benedixit, id est, gratias egit Patri cœlesti: post benedictionem autem fregit panem illum quem tenebat, deditque discipulis manducandum, dicens, Accipite Odorem Cameracensem in Epitome Canonis, Benedixit, suum corpus fecit; qui prius erat panis, benedictione factus est caro. Vides his testibus benedictionem esse non distinctam à consecratione. Et tamen præcunte verbis illis formalibus: quod noster nunc Sophista incertissimum esse queritur.

VIII. Salmero tomi 9. tractatu 13. In primis dicitur, quod Dominus accepit panem, deinde benedixit, siue gratias egit, id est, benedictum fecit, & postea fregit, & dedit discipulis suis, dicens, Hoc est corpus meum: & idem dicitur de calice siue de vino. Cum igitur benedictio Domini non sit superflua, aut vana; nec dederit purum panem, nec hortatus fuerit ad illum accipiendum: sequitur quod cum dedit, iam facta erat transmutatio: & verba illa, Hoc est corpus meum, quid contineretur indicabant in pane, non quid fieret. Hæc ille ex persona Græcorum, quorum sententiam vt probabilem recipit. Sed deinceps certe ex sua, Respondent quidam, Euangelistæ non semper eundem ordinem obseruasse in historia enarranda; sed quosdam in recapitulatione vsus. Sed profecto hic omnes penitus Euangelistæ eundem seruauerunt ordinem. Qui ergo exponunt, Accepit panem, & benedicens, dixit, hoc est corpus meum, deinde fregisse, & dedisse discipulis, profecto non exponunt, sed mutant verba textus. Manifeste improbus eos, qui quo ordine narraunt Euangelistæ, eodem processisse negarent actionem Christi.

IX. Quare tum Veteres, tum suos Vasques impugnat, dum ea valde pronuntiat incerta, quæ constat vniuersi consensu trium Euangelistarum, & Pauli. Neque enim maiorem obtendere possunt in quatuor illis verbis, quod tamen cum liber faciunt magnifice. Sed enim si tanta est incertitudo; cur subito tantum, tam fixum in ea benedictione nullam esse consecrationem? Aut potestne quisquam hoc habere pro certo, & illud pro incertissimo? Enim vero si quid sit residui bonæ mentis; & nulla omnino consecratio ante has quatuor voculas, alterutrum prorsus necesse est, vel nihil illam benedictionem habere consecrationis, vel non differre ab iis voculis. Et contra, si vtrumque hoc incertum; nec certum quidem esse illas solas voculas pertinere ad consecrationem.

X. Porrit, inquit, adhiberi oratio solum propter exemplum. Recte, inquam: sed institutionis exemplum. Itaque imitandum posteris omnibus ex eadem institutione idem Sacramentum vsurpantibus. Itaque Christus discrete sancit: Hoc facite, nempe quod me vidistis facere. Alioquin cur non omnia similiter cauillamur facta ad exemplum? & sumptum panem; & fractum; & pronuntiatam verba; & alia omnia? Denique constans Ecclesiæ vsus documento est. Etenim non tantum Paulus repetens hanc institutionem non omisit eam partem, sed & omnes liturgiæ cum Græcæ tum Latinæ diligenter imitatae sunt: vt nunquam fuerit absque precibus consecrata Eucharistia.

XI. Non omnia, quæ tunc fecit Christus sunt de necessitate consecra-

tionis. Esto, inquam: vt lauare pedes; accumbere mensæ; & si quid simile neque nos scire ita argumentabamur. Verum, si non omnia, ergo ne hoc quidem esse; fuit probandum Sophistæ: Nam alioquin cur non nos itera dicamus, ne ipsam quidem vocularum prolationem esse de necessitate consecrationis? Sedenim solenne est apud Sophistas cum liber: omnis Christi actio, nostra est instructio. Certe Theophylactus in 26. Matthæi, ἰσχυρῶς ἡ μέλας κλάσσι τ' ἀρτον ἰνα καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν ἰσχυρῶς τ' ἀρτον θεοφιλῶς. Adit autem gratias fracturus panem, vt nos doceat cum gratiarum actione panem offerre. Prior dixerat Chrylostomus in Matthæum, Καὶ ἰσχυρῶς διδάσκων ἡμῶς ὅπως δεῖ τὸ μυστήριον εἶ τοῖς ἰπταλέων, Gratias egit, vt nos instrueret quomodo mysterium hoc facere debeamus.

XII. Secundum nobis argumentum. Si hæc quatuor voculae solæ consecrent panem: Ergo nullæ orationes Sacerdotis: At hoc falsum: Ergo neque illud verum. Consequentia patet: quia illæ voces, neque formam vllam precatationis obrinent, quandoquidem neque postulent, neque agant gratias: neque si haberent, essent Sacerdotis preces: sed ipsius Christi. Nam et si recitentur à Sacerdote, tamen per Θεοσωποποιαν, & vt vulgo loqui mos est, relatiue. Itaque non magis preces sunt Sacerdotis, quam preces sunt Matthæi Euangelistæ, Confiteor tibi, Pater Domine cæli & terræ, quod absconderis hæc à sapientibus, & intelligentibus, cap. 11. aut Ioannis cap. 17. Pater quos dedisti mihi, velim vt vbi sum ego, & illi sint mecum. Et similia plurima.

XIII. Assumptum autem facile probatur. Primo enim Paulus dixit prioris ad Corinthios 10. Τὸ ποτήριον τ' εὐλογίας ἢ εὐλογῶν, Calix benedictionis, cui benedicimus: quomodo postea, τ' ἀρτον ἢ κλάσιν, Panis quem frangimus. Vbi manifestum, sic nos dici benedicere, quomodo frangere: nimirum vt actione nostra frangere, sic nostra itidem benedicere. Non enim ideo frangimus, quia Christum dicimus fregisse: sed quia ipsi per nos ipsos. Itaque Oecumenius, ὁ εὐλογῶντες κατὰ τὸν ἀρτον, Quem benedicentes aptamus. Lombardus, Calix benedictionis, cui benedicimus, id est, potus calicis, qui non solum à Christo in Cœna est benedictus, sed cui etiam nos Sacerdotes, quotidie benedicimus. Thomas, Cui benedicimus, id est, quem nos Sacerdotes conecramus.

XIV. Deinde testimonia sunt diserta, & plurima. Iustinus Apologia 2. Ο ἁγιοῦ εὐχαριστίας καὶ ἰσχυρῶς ἡμεῖς ποιήσωμεν αὐτῶν ἀναπύρητος, καὶ ὁ λαὸς ἰσχυρῶς φημί λόγῳ τὸ ἀμῶν καὶ ἡ δαδασίς, καὶ ἡ μεταλήψις δὲ τῶν ἰσχυρῶς ἡμεῖς ποιήσωμεν, Praefectus, quantum pro virili sua potest, preces & gratiarum actiones fundit, populus fauste acclamat, uicens Amen: & distributio, communis, sit eorum in quibus gratia acta sunt. Origenes 8. contra Cellum, ἡμεῖς τῶν ἁγίων δεικνύμεν εὐχαριστίας, καὶ τὴν μετ' ἰσχυρῶς καὶ ἰσχυρῶς τ' ἰπταλέων δέσσις, Θεοσωποποιαν ἀρτους ἰσχυρῶς, σῶμα θεοφιλῶς διὰ τῶν ἰσχυρῶς ἀρτων, καὶ ἀρτων τὰς μετ' ἰσχυρῶς Θεοφιλῶς αὐτῶν καὶ ἰσχυρῶς. Nos qui rerum omnium conditioni placere studemus, cum precibus & gratiarum pro beneficiis acceptis actione oblatos pares edimus, corpus iam per precatationem factos sanctum quoddam & sanctificans videntes eo cum sano proposito. Cyillus mystagogica 3. Ο ἀρτος τ' ἰσχυρῶς καὶ τ' ἰπταλέων τ' ἀρτων ἀνιμῶντος ἢ ἰπταλέων, ἀλλὰ σῶμα καὶ εὐχαριστίας, Panis Eucharistia post Sancti Spiritus inuocationem non amplius est panis communis, sed est corpus Christi. Theophilus Alexandrinus Palchali 1. Non recogitat aquas in Baptismate mysticas aduentu Spiritus Sancti consecrari; panemque Dominicum, quo Saluatoris corpus ostenditur, & quam frangimus in sanctificationem nostri, & sacrum calicem, qui in mensa Christi collocatur, & utique inanima sunt, per inuocationem & aduentum Sancti Spiritus sanctificari.

XV. Theodoretus Dialogi 2. cap. 24. Τὸ καλῶς τὸ Θεοφιλῶν δὲ εὐχαριστίας τ' ἰσχυρῶς ἡμεῖς ποιήσωμεν: τῶν ἰσχυρῶς ἀρτων τῶν ἀρτων, καὶ ἡ μεταλήψις δὲ τῶν ἰσχυρῶς ἡμεῖς ποιήσωμεν, καὶ ὁ λαὸς ἰσχυρῶς φημί λόγῳ τὸ ἀμῶν καὶ ἡ δαδασίς, καὶ ἡ μεταλήψις δὲ τῶν ἰσχυρῶς ἡμεῖς ποιήσωμεν, Quid appellas donum quod offertur ante sacerdotalem inuocationem? Cibum ex huiusmodi seminibus. Alterum autem symbolum quomodo nominamus? Est & hoc commune nomen potus speciem designans. At post consecrationem (ante appellabat ἰπταλέων) hæc quomodo appellas? Corpus Christi, & sanguinem Christi. Victor Antiochenus in Marci 14. Cum ad Apostolos dicit, Hoc est corpus meum; item, hic est sanguis meus, certo apud se statuant vult, posteaquam benedictio, & gratiarum actio ad panem vel calicem propositum accesserit, per panis quidem symbolum corpus Christi, per calicem vero eiusdem sanguinis participes fieri. Theophylactus in 6. Ioannis, Μὴτε πίνετε καὶ ἀρτων τῶν ἀρτων, τῶν ἀρτων, τῶν ἀρτων, Transformatio enim arcana verbis panis ille per mysticam benedictionem & accessionem Spiritus Sancti in carnem Domini.

XVI. Ambrosius 4. de Fide ad Gratianum cap. 5. Nos autem quotiescunque Sacramenta sumimus, qua per sacra orationis mysterium in carnem transfigurantur & sanguinem, mortem Domini annuntiamus. Hieronymus Epistola 85. quæ ad Euagrium, Quis patitur, mensarum & viduarum minister vt supra Presbyteros tumidus se offerat ad quorum preces Christi corpus sanguinisque conficitur. Augustinus tertij de Trinitate capite 4. vnde descriptas est distincte 2. Consecr. canon 60. Christi corpus & sanguinem dicimus illud tantum quod ex fructibus terra acceptum, & prece mystica consecratum rite sumimus. Epistola 59. ad 5. quæstionem, Vt precatationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequam illud quod est in Domini mensa incipiat benedicere. Orationes cum benedicuntur & sanctificantur, & ad distributionem communitur: quam totam petitionem ferme omnis Ecclesia Dominica oratione concludit.

XVII. Responsum aduersarij de consequentia non laborant: sed assumptum negant. Obiectos locos ex Patribus dupliciter interpretantur, tum Bellarminus, tum Vasques. Vel precum, orationum vt nomine totam liturgiam, siue canonem intelligi, cui insunt preces, gratiarum actiones, benedictiones, inuocationes: Nempe vt sit synecdoche à parte totum denominans. Vel ipsa illa verba, Hoc est corpus meum, prolata à Sacerdote cum intentione faciendi Sacramentum, continere implicite inuocationem diuinae virtutis. Hanc posteriorem interpretationem magis probat Vasques: & confirmat testimonio Theophylacti in Marci 14. Et edentibus illis. Id quod etiam nos facimus, preces adiungendo, Hoc est corpus meum. Vbi hæc verba preces appellantur.

XVIII. Nos instamus, vt primo priorem interpretationem posse admitti,

per orationes totum intelligi Canonem. Neque enim nos à consecratio- ne excludere formales illos voces; quibus ipsis solis & nudis consecrari ne- gamus. Itaque nolle nos alterum ab altero excludi. Preces enim solas ni- hil agere, abque diferta promissione Christi, quæ continetur iis formali- bus verbis: neque hæc verba absque precibus: alioquin quoties illa recita- rentur, toties fieret consecratio, quod est absurdissimum. Non satisfaciunt igitur argumento Papistæ, cum dicunt præces, quibus fit consecratio, intelligi totam liturgiam. Nam hoc concessio inferimus; si tota liturgia con- secret; etiam preces, à quibus ea denominatur.

XIX. Secundo, ditertiora esse dicimus testimonia; & diferte describe- re eam partem liturgiæ, quæ in invocatione est. Indicium manifestum; quia connectunt preces & aduentum Spiritus; nempe vt iudicent aduenire Spi- ritum per preces inuocatum, qui sua virtute consecret. Atqui quatuor illæ voculæ nihil habent quo inuocetur Spiritus; sed tantum significetur facta consecratio. Et rursum ea preces appellantur Sacerdotum preces. At hæc quatuor verba non possunt dici Sacerdotum preces, vt ante dixi. Tertio, Augustinus distinguit Precationes, & Orationes; illas ante benedictio- nem; has in ipsa benedictione; atqui vt hæc pertinent ad Canonem siue liturgiam.

XX. Tertio, ridiculum est quod de intentione additur. Nunquam enim cordatus quisquam concessurus est non demonstrantibus Papistis, quæcumque recitantur à Sacerdote, cui intentio est precandi, eadem in- duere vim precum: vt exempli gratia; in illo ipso actu, dicit Sacerdos, *Accipite, comedite & mortem Domini annuntiabitis*: Tamen nemo vnquam dixit his verbis peculiariter preces fuisse ad Deum: quamuis eadem intentio precandi perseveret. Quis autem iussit Iesuitas sic impetare rationi, vt quæ- cunque iis in bñccam venerint, ea pro lege sint inter Christianos?

XXI. Porro locus Theophylacti fœde atque impudenter luxatus est. Sicut enim ille scripsit, *Εὐλογῆσαι, αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία ἡμεῖς ἐκλάσσομεν ἡ δὲ πᾶσι καὶ ἡμῖς ποιοῦμεν διὰ τὴν ἐπιπέλαστον. Τὸ τοῦτο τὸ αὐτὸ μὲν, ἔτι δὲ τοῦ λαμβάνειν τὸ ὄψιν αὐτῆς. Ἐπειδὴ οὐκ ἐστὶν ἡμεῖς οὐδὲ οἱ ἄλλοι αὐτὴν ἐπιπέλαστον, ἀλλὰ ἐστὶν αὐτὴ ἡμεῖς μετὰ τὴν ἐκλάσσομεν.* Cum enedixisset, pro eo quod est, gratias egisset, *si ego panem, quod & nos facimus, addidit precibus; Hoc est corpus meum, hoc quod nunc accipitis: neque enim hic panis est autotypus Domini corporis, sed in illud ipsum corpus Christi transfertur.* Nempe igitur ludit Sophista, *ὅτι τὸ αὐτὸν καὶ διὰ τὸν αὐτὸν. Quasi constructio esset, Preces adiungendo, Hoc est corpus meum; vt hæc quatuor verba preces dicantur. Cum tamen illud preces adiungenda, finis sit periodi præcedentis. At vero, Hoc est corpus meum; initium nouæ, nouam explicationem exordientis, horum verborum, id est, alterius membri contextus dati.*

C A P. VIII.

De secreta pronuntiatione Consecrationis.

I. Tertius restat articulus, nec maximi momenti, quem disputauit Hardingus contra Iuellum, art. 16. & Richeomus libri 4. de Missa, cap. 51. 2. 3. & Bellarminus 2. de Missa c. 12. Nostri, Iuelli eodem articulo: Chemnitius Examini parte 2. ad canonem nonum sessionis 22. Concilij Tridentini: Hospinianus historiæ Sacramentariæ lib. 2. cap. 7. particula 3. & lib. 5. cap. 10.

II. Sed Richeomus statum questionis notat perperam: quasi nos morem damnemus orandi interdum summissa voce. Quod non est ita. Scimus enim distinguendas publicas preces à priuatis: & in his non tantum submissam vocem permitti, sed etiam nullam: exemplo matris Samuelis, cuius precantis nullus erat sonus; sed tantum motus laborum; i. Samuelis 1. capite vbi dicitur, *וְלֵילָה אֶלְעָזָר מִדְּבַר יְהוָה לֵאמֹר מָה אֲנִי וְיָהוָה מָה אֲנִי*. Sed & Ionas in ventre Ceti orauit, credo, non admodum libera voce. Christus autem iubet precaturum quæque ingredi cubiculum, exaudiendum à Patre, qui aspiciet in secreto; Matthæi 6. Itaque hanc in partem poterunt quietem sibi indulgere Papistæ, à nobis non lacestunt.

III. At præcum publicarum alia longe ratio est: has autem definimus eas quæ sunt non tantum in loco publico: nam & hic singuli laici precantur apud se: verum sunt à persona publica nomine omnium adstantium. Has ergo negamus debere fieri summissa voce, quam non capiant, aut possint capere qui adstant.

IV. Nunc tamen peculiaris disputandi occasio de Consecratione Eucharistiæ; quam ita recitari fuit apud Papistas; vt præter ipsum recitantem nemo profusus audiat; adeo vt halare videatur potius quam loqui. Quo loco aduersariorum diffidentiam iuuat attendere; qui vix ausi questionis nodum attingere. Nam Bellarminus, *Accusant, inquit, aduersarij Ecclesiam Latinam, quod pleraque in Missa submissa voce pronuntiantur iubeat, Solus Hardingus diferte disputauit, coactus videlicet à Iuello, qui thesaurum his nominatum terminis circumscripserat, vt sibi probari iuberet intra sexcentos à Christo annos, licuisse Sacerdoti verbo consecrandi tacite, & silentio sibi demurmurare.* Et tamen Concilij Tridentini sic fuit Canon nonus, sessionis 28. *Si quis dixerit Ecclesia Romana ritum, quo summissa voce pars canonis & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse, anathema sit.* Michael Episcopus Mersburgensis in explicatione mysteriorum Missæ, *Iam inde ab initio Canonis omnia sub silentio Sacerdos peragit.* Biel Epitome in Canonem, 2. parte Missæ Catechumenorum, *Dicitur hac pars cum sequenti canone, secretum, quia ab hac oratione incipiunt altissima mysteria, qua populo celari debent, ne vsu communi vilescant.*

V. Porro protestatur Hardingus, hanc huius articuli rem ac materiam, neque è summis esse mysteriis, neque è maximis religionis Papistæ clauibus: & Bellarminus negat queri, an sit per se illicitum totam Missam alta voce celebrare: aut seignotare modum vocis non pertinere ad substantiam Sacrificij, posseque omnia ad arbitrium Ecclesiæ immutari. Quasi tantum non clamarent inuitos se in hanc arenam trahi. Verum ne ægre ferant à se rationem exigi superstitionis inuictæ in orbem Christianum; qui etsi sua immani autoritate abutantur impotentissime, tamen nolunt videri quicquam agere absque magis mysteriis; imò æque anathe-

matizant, qui hic contra sentiant, quam qui in Trinitate, incarnatione, & reliquis.

VI. Tota, inquit, Bellarminus, *questio, in eo sita est, vtum consuetudo Latina Ecclesiæ, quadam submissa voce pronuntiant, repugnet Christi ordinario, ac proinde sit mala, & necessario corrigenda.* Minime vero, inquam. Nam illud, *Quadam pronuntiant, nimis est laxum.* Itaque corrigendum; vt designet celebrationem Eucharistiæ: & in Eucharistiæ celebratione nominatim consecrationem; quam illi non tantum Canonem appellarunt; sed etiam ab hoc silentio Secretam, siue Secretellam. Nobis contra tenentibus nulla publica verba debere summissa esse ferri: & omnium minime ista.

VII. Rationes non tantum Hardingus, Richeomus, Bellarminus: sed etiam priores collegerant Innocentius tertius cap. 1. lib. 2. de mysteriis missæ. & Durandus Rationalis lib. 4. cap. 35. Has nos omnes examinatum imus sigillatim: effectum cum Deo, vt eorum si non pudeat viros superstitionis præiudicio liberos, nihil tam sit absurdum, quod quisquam merito desperet persuadeti posse.

VIII. Prima, Christus ad consecrationem corporis sui venturus secreta & solus orabat ab hora Cœnæ, vsque dum suspensus est in cruce. Has orationes hoc silentium significat. Item Christus postquam honorifice fuit receptus & magnificatus a turbis cum palmis & laudibus, abiit, & abscondit se. Hoc latibulum, hoc secretum silentio representatur.

IX. Et nugæ nugas nemo deprehendat? Primo, quid opus erat? Imò quis iussit hæc tunc, hæc ita significari? Nam si Christus, cedo tabulas: ubi enim nemo credit, ne erres. Sin homo: vnde homini autoritas instituendi, mutandi, peruertendi res tam sacras? tam solenni institutione commendatas? Non patetis tuas Ecclesiæ consuetudines, plerumque ab obscuris iniitibus deductas, per negligentiam prælatorum, & priuatum *ad adueni*: non patetis, inquam, has sollicitari: & cuiquam permitturos credis pios viros tam manifeste, tam publice grassari in Christi instituta? Sed curarunt videlicet impotentis audaciæ Sophistæ, histrionicam fabulam esse Eucharistiæ: itaque permiserunt sibi poetarum isti morem, omnia vndique colligere, quæ in passione Christi fuerunt: siue præuia, siue consequentia; vt egregie tandem mimos agerent, & pietatem verterent in theatricum ludum.

X. Deinde quanta ineptitudo? Christus orabat, secreta & solus. Optime. Nam cum vox proprie non nobis inferuatur, abunde gnaris nostrorum cogitatum: sed aliis quibus communicare nos necesse est nostrum conceptus: sane si solitarij oremus nihil verbis opus est. Ast hic Sacerdos secreta coram omnibus; imò secreta apud omnes. Quantum hoc monstrum? Christus, abiit, & abscondit se: at nouus Roccus, & venit & ostentat se: omnino, inquam, nollet non videri. Pariane? Sed hic perpetuus istorum mos est: vt ridiculi tum sint maxime, cum maxime videri volunt serij. Ex Durando: si sedent, significat Apostolos sedentes in cœnaculo tristes de nece Domini: si stent, Moysen orantem manibus expansis sustentatis ab Aarone & Hur. Si tres eruces faciunt super oblatam, designant Christum ter traditum, à Deo ex gratia, à Iuda ex avaritia, à Iudæis ex inuidia: vel, perinde est enim quicquid somnietur, ter crucifixum, in voluntate persequentium, in voce clamantium, in crucifixione manuum. Si osculentur altare, Thuanus dicit fieri propter coniunctionem Christi cum Ecclesia: sic imagines Trinitatis, significari tres personas cooperatas esse in creatione. Et similia plurima: quasi dicerent, si baculus stet in angulo, ergo hominem esse animal rationale.

XI. Tertio. Significant, aiunt. Mitto, quod dixi, non esse fonticam causam vsurpandi, si quis alte stertens potuit significationem aliquam aliquo modo comminisci. Sed enim, quibus quæso significant? Nam ita est significatio, quomodo lumen: semper relationem includens. Nunquam lucet Sol nisi iis qui illuminantur. Nunquam quisquam significatur, nisi iis qui signata concipiunt. Quibus ergo silentium hoc tam doctum, sua mysteria significat? Plebini, an ipsi Sacerdoti? Non enim, credo, Deo aut Angelis. Quod si Sacerdoti soli, quid opus in publicum prodire, tanta pompa vestium, & utensilium: vt ipse sese denique doceat? Ergone plebi? At hæc eorum mysteriorum tantumdem caput, quantum musices assini Arcadici, nisi prius exacte docti. Ad hæc, quomodo significant? Similitudine ab institutione? Non similitudine; cum nihil sit determinati; quò magis Christus absconditus designetur, quam Pythagoricus *ἀκροατὴς*, aut etiam Ianus latens in Latio. Quomodo autem ex institutione, cuius nemo admouetur, sed tantum gestulatione illudatur? Denique non siletur; sed murmuratione, aut exhalatur nescio quid. Quomodo autem murmur potuit id silentij, siue etiam latibuli denotare?

XII. Præterea; vnde hoc? Orabat secreta venturus ad consecrationem corporis sui. Vnde, inquam, hoc habuerunt Sophistæ? Quis Euangelistarum dixit? quis veterum est ariolatus? Proh fidem! Quid est impudentem esse! Habemus in Euangelio Christum oraturum secessisse. Sed post Cœnam; & non in eodem loco, vbi Cœnam habuisset: sed in Oliueto, Lucæ 22. *Et egressus profectus est de more in montem oliuarum.* Isti religiosi sci licet viri dicunt ante consecrationem. Secrete autem? Ita credo legisse alibi: sed deceptum non vulgata Latinitate, intellexerunt de voce summissa, quod de loco potius debuerunt, *Auulsus est, ait Lucas, ab eis quasi ad in- fœm lapidis Miram solertiam!*

XIII. Denique dato hoc quicquid est & silentij, & significationis; etsi ridiculum, ineptum, absurdum. Quid tum autem? aut quæ vis consequentia? Significatur, aiunt, Christum secreta orasse. Ergo oportet silentia profiteri. Atqui in promptu negatio est consequentia. Quid enim? In Euangelio, quæ pars hoc factum docet: ea nonne significat à Christo fuisse oratum secreta? Et quidem ex professo. Quis ergo iussit vnquam hanc ipsam partem summissa voce murmurari? Quis verum alta efferri, vt omnes audirent? Deus bone! Hic vbi ex professo significatur silentium, alteri vox permittitur: & vbi non nisi per accidens, silentium impetratur. Viditne quicquam vnquam quicquam peruersus?

XIV. Secunda ratio. Sacerdos intrare debet cubiculum cordis: & ostio sensuum corporis clauso, Deum Patrum orare, qui exauditor est clamoris cordis, non vocis. Vnde Anna typum gerens Ecclesiæ, non petitione clamorosa, sed tacita deuotione, quod petijt, impetrauit. Et quare voluit (Richeomus exclamat) Sacerdotem semper orare voce clara?

XV. Dicas nullius nisi sui ipsius habendam rationem Sacerdoti. Tunc enim forte ponderis aliquid hæc haberet ratio. Sed cur plebis nullam? cuius tamen gratia hoc quidquid est Sacramenti dicitur institutum; imo & celebrari. Itane solum Sacerdotem opus est orare, & quotquot absunt frustrati harum precum deuotione: Exaudit Deus orantem in secreto. Ita est, teste Christo. Sed non exaudit non orantem, ne in publico quidem. Quid ergo speret plebs se exauditum iri; cui Sacerdos obseculo est ne precetur? cui Sacerdos, inquam; preces inuidet? Orat Sacerdos, *Vt nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi filij tui.* Et nominatum nobis, ait, vt se ostendat non precari pro se vno, non precari solum; sed & pro omnibus, & cum omnibus. Quantum scelus est hanc precum partem inuidere populo? cuius tam sollemniter agitur negotium. Imo solennia mentitur: Negat enim se solum orare, Te igitur, clementissime pater, per Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum supplices rogamus, & petimus. Omnes dicit orare: cum tamen solus, & silentio, & secrete precetur.

XVI. Tertia. Non clamat Sacerdos, ne clamando his quæ arguntur minus intendat.

XVII. Sed nihil ne periculi est, inquam, ne plebs ipsa non intendat? Cur ergo hortamini, *Sursum corda;* vt respondeat, *Habemus ad Dominum?* Cur olim Græci clamabant in Marci Liturgia *ἐκείναι, intendite,* Atqui si nihil audiat, quomodo poterit intendere? Et tamen quænam hæc ratio est. Nam profecto qui clamat, non propterea non est attentus. Alioquin quas fuisse dicas preces Dauidis, qui tam crebro testatur se clamauisse ad Dominum? Psalmo 3. *Voce mea ad Dominum clamaui.* Et 8. *Inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui.* Et alias frequenter. Sed & mirum si in Litanis, vbi valde sunt vocales Sacerdotes Papistici, profiteantur ipsi se non attendere, quæ tunc fiant. Nam vox illa clamantis in deserto, Matthæi 3. non intendebat animum iis quæ agebat: neque 15. mulier Chananæa, cum clamauit, dicens, *Miserere mei Domine fili Dauid;* non temere agebatur. Denique furiosæ erant qui 20. quanto magis utebantur à turba tanto magis clamabant, *Miserere nostri, Domine, fili Dauid.*

XVIII. Quarta. Ne vox Sacerdotis nimio clamore deficiat.

XIX. Euge sane: apud Papistas inter nimium clamorem, & infimum silentium nihil medium videntur sapere? Delicati homines, qui si iubeantur paulo altius vocem intendere, vel ad exiguum momentum: neque enim tam prolixius est Canon, continuo conquerantur illa dolere, frangi amices: & quid non? Atqui Esdras, Nehemiæ octauo, legit ab aurora ad meridiem, ita vt populus vniuersus & audiret, & attenderet, quanto spacio decem missas perageret sacrificulus; nec tamen sibi querebatur vocem deficere. Este vero bono animo, viri Papistæ: nemo à vobis exigit silentiores clamores; nemo vel Demosthenis firma latera, nemo, vt cum Cicerone, quantum poteritis, voce cõtedatis. Vox sufficit, vox mediocris, vox clara, vox distincta: vox deniq; que distet à silentio, ab obscuro murmure.

XX. Quinta. Ne sacra verba vilescant, mysteriorum existimationem illibatam conferuasse, dum ea occultarent & celarent. Non enim esse mysterium, teste Basilio, quod ad aures populares proferatur: & ei quod publicatum est, & per se apprehendi potest, imminere contemptum: ei vero quod remotum ac rarum, etiam naturaliter quodammodo esse coniunctam admirationem: atque ita Christum prohibuisse ne margaritæ porcis proicerentur. Olim solitos Catechumenos, Energumenos, Pœnitentes, arceri, ne saltem viderent huius Sacramenti celebrationem. Denique triste olim esse exemplum editum: pastores in agris nescie quos, aut vbinam gentium, panem posuisse super lapidem, vsurpasse verba solennia, mutasse panem in carnem: tum vero derepente ignem de cœlo descendisse, pastoresque redegisse in cineres: inde edictum fuisse silentium.

XXI. Quasi certum sit, quæcunque publicentur, eadem vilescere. Quid igitur futurum verbis Baptismi, quæ tantum abest vt iubeantur silentio obrui: vt potius obrudantur ediscenda omnibus clericis, laicis, maribus, fœminis, viris, pueris, Christianis, paganis, vt possint in casu necessitatis baptizare, etiam ludere, vt olim Athanasium ferunt? Nihil forte, nihil interit rei Christianæ hoc Sacramentum pro nihilo haberi. Quanquã Chrysostomus, *ῥηκτοῦ μυστηρίου* dicat, æque cum Eucharistia, Catechesi ad illuminandos. *τὸν τοῖς ἰσχυρῶς τῶν τοῖς καὶ ῥηκτοῖς μέλλοιτα ἐπιτιμῶν μυστηρίου ἐνεργητικῶν ἔστι.* Ad sacra hæc & tremenda mysteria accedentem oportet vigilare esse. Quid tuis futurum vniuerso Euangelio, cuius quot clausulæ, tot pene mysteria? Itane oportebit aut nemini publicari, aut vilescere natum de Virgine, crucifixum sub Pilato; delatum in cœlos, venturum in iudicium? aut quæquam reliquorum articulorum? Improvidos Patres, inconsultos Apostolos; qui Papistis nostris non impetrarint silentium, quasi cum pœtæ fingunt Somni regiam, vbi nihil mutiat. An superstitiosos Papistas potius, qui somnia fingant sibi, vt videantur Patribus; vt videantur Apostolis prudentiores, cautiores; cornicum oculos confixuri. *ὡς οἱ ῥῶ οἱ ὁ κρῶ ἔστι.*

XXII. Basilius, 37. de Spiritu Sancto, dixit non esse mysterium, quod ad aures populares proferatur: siue, vt recitat Bellarminus, multum conferre ad dignitatem & reuerentiam conferuandam mysteriorum, vt non assuescant homines eadem sæpius audire. Et tamen, inquam, Basilius Græcus fuit: & constat confessione aduersariorum apud Græcos nunquam in vsu fuisse huiusmodi silentium. Imo in eius Liturgia disertum. Sacerdos *ἔλεγε τὸν ἄρον ἄρον ἐαφ' ὧντος λέγων, Benedicit sancto pani, alta voce dicens, Dedit sanctis suis discipulis & Apostolis, dicens, Accipite, manducate, Hoc est corpus meum.* Quid hoc portentum est? Qui dixit non esse mysterium, quod profertur ad aures populi, quod assuescant homines sæpius audire: idem ille iubet hæc ipsa mystica verba recitari ad populum, & recitari non *ὑποκῶς*, submissa voce: sed *ἐαφ' ὧντος* elata, vt omnes audiant; vt omnes sæpius assuescant audire.

XXIII. Imponit nobis: imponit Hardingus: imponit Bellarminus. Nam Basilius de silentio apud populum ne per somnium quidem loquutus est. Vide verba. *Οἱ περὶ τοῖς ἐκκλησιαστικῶν ἐξ ἄρχῆς διαγενομένων ὑποκῶντες. Ἄποστολοι καὶ πατέρες οὗ τῶν κερυμῶν καὶ ἀφ' ἑξῆς τὸ σέμνον τῶν μυστηρίων ἐφύλασσον. ἠδὲ τὸ ἄλλως μυστηρίων τὸ εἶναι τῶν δημοδῶν καὶ ἐκείνων ἀκόλου ἐκφορῶν, Qui ab initio res Ecclesiasticas ordinauerunt Apostoli, & Patres, in occulto silentioque mysteriis suam seruari dignitatem: neque enim omnino mysterium est, id quod*

ad popularem ac temerarium auditum effertur. Audis silentium. At non absolute, & quodlibet: *ἔτι* n: nempe vt fileatur, non quod nemo audiat: sed quod non omnes promiscue, ac temere nullo prorsus discrimine, puta prophanorum, & initiatorum: hoc enim sensu nominat *δημοδῶν καὶ ἐκείνων ἀκόλου*.

XXIV. Vin contineci? Contextum altius repete, *Benedicimus aquam Baptismatis, & oleum unctionis, præterea ipsum, qui Baptismum accipit: ἀποκρίων ἐν γὰρ φωνῶν; ex quibus scripturis? & ἀπὸ τῆς σιωπῆς τῶν μυστικῶν ὡς ἔδειξεν; nonne à tacita secretaque traditione? Ipsam quoque olei inunctionem, quis sermo scripto proditus docuit? Iam ter immergi hominem vnde ex Scriptura hausit? Reliqua item quæ sunt in Baptismo, veluti renuntiare Sathana, & Angelis eius, ex qua Scriptura habemus? Nonne ex doctrina, quam Patres nostri silentio quieto minimeque curioso seruauerunt? Καλῶς ἐνενοῦν ἐδιδάξαν ῥῥοι τῶν μυστηρίων τὰ σέμνα σιωπῆ διακονοῦντα. ἃ γὰρ ἐν ἐπιτηδεῖν ἔστιν τοῖς ἀμύμητοις, ῥῥοι τῶν ἀνὸν εἰδὸς τῶν διδασκαλίαν ἡμετέραν ἐν γὰρ μυστηρίων. Pubere quidem illi nimirum docti arcanorum venerationem silentio conseruari. Nam qua nec intueri fas est non initiatis, qui conueniebat horum doctrinam publicitus circumferri scripto?*

XXV. Attende primum, agi de Baptismi ritibus, tum circa elementa, tum circa competentem. Atqui certum est nunquam auditum non prolata esse vlla Baptismi verba; cautum vt ne competens, aut etiam populus audiret: neque adeo id vnquam vel Papistæ ausi docere. Quid mali est in Eucharistia, quæso, vt quæ verba in Baptismo non significat demumurationem consecrationis; eadem Eucharistiæ solam relinquat in halationem?

XXVI. Attende secundo; non perpetuum id silentium fuisse, sed tantum præmiæ traditionis: itaque non in ipsa celebratione, sed in origine celebrationis. Clarus dico. Non docuit Basilius hoc mysteriosum silentium retineri, quoribus baptizetur quisquam, vt nihil aut ipse, aut adstantes auribus concipiant: sed olim duntaxat, & ab initio non fuisse scriptis publicatam. Itaque silentium hoc quodcunque sit, non opponi voci, sed scriptioni: vt non sit sensus, non debuisse pronuntiar, proferri Sacerdotis alta voce: sed tantum, non debuisse scripto tradi. At scriptio aliena est à celebratione Sacramentorum.

XXVII. Attende tertio, id ipsum factum ne *τοῖς ἀμύμητοις*, id est, non Christianis, siue initiatis, patefierent, quæ non liceret intueri. Vnde facilis conclusio, nihil huiusmodi silentium pertingere ad Christianos; ad initiatos, ad eos quibus licet *ἐπιτιμῶν*.

XXVIII. Attende denique quicquid hoc est silentij, de iis ritibus dici, qui non constant ex Scriptura Sacra: sed ex non scripta traditione duntaxat.

XXIX. Enimvero istæc omnia præcubebat hoc silentio, quod nunc tractatur. Nam vt à postremo incipiam; ea verba cum primis tacentur, imo taceri iubentur, quæ maxime constant ex Scripturis. Et enim hæc solennia consecrationis verba, quorum causa tota hæc est adornata tragœdia, vt constat exemplo illorum pastorum: hæc, inquam, verba nullus habet *ἐν σιωπῆ μυστικῶν ὡς ἔδειξεν; ἀπὸ τῆς γὰρ φωνῆς.* Quis hic nullus est, vt quod Basilius dixit de traditionibus non scriptis, transferatur impune in scriptas? Nam id quod vos veremini Sophistæ, iam factum, si fieri aliter non potuit. Nolebat Basilius eam traditionem *ἡμετέραν ἐν γὰρ μυστηρίων*, atque id periculosum existimabat *τῶ σέμνῳ τῶν μυστηρίων.* Hæc autem verba iam *ἡμετέραν ἐν γὰρ μυστηρίων.* Quid ergo vobis e cautionis superest?

XXX. Deinde silentium hoc non est ab initio indictum, institutum: sed longo postinuetum tempore, ipsismet fatentibus aduersariis, repetentibus ab iis pastoribus fabulosis, qui causam dederunt edicto. Durandum audi, *Fertur enim quod cum antiquitus publice & alia voce canon diceretur (Ergo ab origine) omnes pene per vsu illum sciebant, & in plateis, & in vicis decantabant. Vnde cum quidam pastores illum in agro cantarent & panem super lapidem posuissent, ad verborum ipsorum prolationem panis in carnem conuersus est: ipsi tamen diuino iudicio igne cœlestis immisso percussi sunt. Propter quod patres statuerunt verba ista sub silentio dici.* Eheu vos ô stupidi; jamne intelligitis tandem, quid nobis Basilius profuit? Is dixit, ea quorum dignitati contraria publicatio est, fuisse ab initio tradita per silentium. At vos fatemini ista mysteria non fuisse ab initio tradita per silentium: sed potius omnibus permissa audiri. Qui digitur ad hæc verba pertinet Basilius.

XXXI. Denique quomodo, quando, apud quos hæc tacentur verba? Volebat Basilius apud *ἀμύμητους, οἱς ἐν ἔξῃ ἐπιτιμῶν.* Volebat ideo taceri extra celebrationem. At vos, ô portentum! vultis taceri in media ipsa celebratione: taceri vultis apud *τοῖς μυστικῶν;* apud *ἐπιτιμῶν.* Atque hos ipsos tanto habitos indignius, quanto impudentius porcis æquatos; quibus non obici margaritas Christus monuit, *Ante porcos, id est,* inquit Gorranus, *homines carnales, de quibus Paulus, mala bestia, inquit, ventres pingues.* Eia vero notate: porcos appellatis eos apud quod negatis alta voce pronuntiantia mysteria. At hæc eadem negatis pronuntiantia apud plebem communicaturam ijs mysteriis. Ergo vos mysteria communicatis porcis. Eia negate jam porcis vos obicere margaritas.

XXXII. Arceri solitos ab huius olim Sacramenta celebratione Catechumenos, Energumenos, Pœnitentes, notius est, quam vt oportuerit mœneri: Veruntamen quid hoc ad rem? Atqui non agimus de excludendis, sed de illudendis iis, qui admittuntur. Nam Veteres quidem nihilominus apud reliquos alta voce consecrationem pronuntiant; quod nos volumus. At Papistæ, neque excludunt hodie, quenquam; & apud assistentes silentio vtuntur altissimo, religiosissimo. Quid simile? Docuerunt Veteres eo exemplo, quicunque assisterent celebrandis mysteriis, eosdem non indignos, qui audirent mysteria: & qui indigni essent, qui audirent, eosdem indignos qui viderent. At sapientissimi nostri Papistæ, vt supra humanitatis caprum cautissimi; æque dignos indignosque permittunt videre: æque dignos indignosque prohibent audire. Nouum profecto, atque admirandum religionis, prudentiæque genus.

XXXIII. Ab ea exclusionem alia nata cautio; vt ne facile præsentibus iisdem sermo haberetur de iisdem mysteriis, etiam extra celebrationis tempus. Theodoretus Dialogi secundi capite quarto & vicefimo, *Quid vocas oblatum donum ante inuocationem? & ῥῥοι σιφῶς εἶπῶν. εἰδὸς γὰρ πῶς ἀμύμητους παγεῖν, Non est aperto sermone vtendum: fieri enim potest, vt adfuerit aliqui noniam mysteriis initiati. εἰνυμῶν τῶν δὲ δὲ τῶν ἰσῶν, Propona-*

itur ergo in forma enigmate responso. Et sunt huiusmodi Veterum testimonia plurima.

XXXIV. Sed eandem omnium ratio: neque enim apud omnes æque is mos fuit: sed apud illos æquus. Quo præiudicio manifestum est initiatorum privilegium contra esse; ut ne quid apud eos reticetur. Quis enim non intelligit, qui neget aperte loquendum propter prophanos, eundem libere loquendum si præter initiatos nullus adsit? Et sane, quorsum silentium apud gnaros? Augustinus de Verbis Domini sermone 46. Sicut audiuimus, cum Sanctum Euangelium legeretur, Dominus Christus Iesus exhortatus est promissione vite æternæ ad manducandum carnem suam, et bibendum sanguinem suum. Qui audistis hæc nondum omnes intellexistis. Qui enim baptizati et fideles estis, quid dixerit, noster: qui autem inter vos adhuc Catechumeni, vel audientes vocantur, potuerunt esse, cum legeretur, audientes, nunquid et intelligentes?

XXXV. Præterea, cur silentium in consecrando, solum in Eucharistia solenne est, si pender ab hac ratione, hocve exëplo: cum hæc profanorum cautio sit non ei peculiaris, sed communis Sacramentis? Sacramentis; inquam, non huius propriissimæ definitionis, quæ Baptismo eum Eucharistia peculiaris: sed etiam latioris illius? Habeo testes. Dionysius ille Aepagita, si credere fas, Hierarchiæ Ecclesiasticæ initio, præfatur toti libero, ubi de Baptismo, de Eucharistia, de vnguento, de ordinatione, & ordinibus, de monachis, de exequiis prolire agit; præfatur, inquam, in hæc verba. Αὐτὸς ὁ δὲ πρὸς τὸν ἐξάρχον τῶν ἀγίων, ὁ λαὸς οὐκ ἔγνω, καὶ τὰ Ἐπιτομῆς τῆς τοῦ κυρίου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ αὐτοῦ καὶ ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου ἀποστολῆς, ἡ ἐπίσημη μὲν ἐστὶν ἡ ἐπίσημη ἰδὲ ἀμείνων ἰδὲ ἀμείνων κοινῶν. Vide autem ne Sancta Sanctarum enuntias: sed reuocare potius: et quæ occulta Dei sunt, cognitione mentis et animi in honore habeas ac pretio: ita ut ea et non initiatis non tradas, atque cum iis solis, qui sancti erunt, cum sancta illustratione pro sacrarum rerum dignitate communicet.

XXXVI. Sic ille de omnibus mysteriis generaliter. Nunc de Baptismo Chrysofostomus in 4. ad Galatas. τὸ ἕκαστον ἐστὶν ἄλλο τῶν ἱερῶν λειτουργῶν ἀπεριγραπτὸν οἱ πιστοὶ, τὰ αὐτὰ ἐν τῇ κοινῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὑδῶν, κατὰ τὴν ἰδίαν τῆς ἀγάπης καὶ αὐτῶν τῶν βαπτιστῶν, Verba Dei, quæ norunt fideles, hæc in aqua lauacro per Sacrodotem pronuntianta tanquam in utero quodam formant ac regenerant eum qui baptizatur. Clarius in priorem ad Corinthios homilia quadragesima. Αἱ ἀρχαὶ τῶν μυστηρίων ἡμῶν, Vobis qui mysteriis estis initiati volo in memoriam reuocare eam distinctionem, quam in illa vespera iubente vos dicere οἱ μυσταγωγῶντες ἡμῶν qui mysterio initiatis, Καὶ βύλομαι μὴ σαφῶς αὐτὸ εἰπεῖν ἡ πλεονεξία τῶν ἀμύητων ἵνα ἂν δοξαζομένη ἡμεῖς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἀναγκασθῶμεν ἢ μὴ λῆγει σαφῶς ἢ εἰς αὐτοὺς αὐθιγῶν τὸ δόγμα τῶν ἀλλοτῶν ὡς αὐτῶν τῶν ὁμοιωμάτων ἡμῶν: Et volo quidem aperte hoc dicere: non autem propter eos qui non sunt initiati: ii enim expositionem nobis faciunt difficiliorem, ut qui nos cogant vel non aperte dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam, quo ad eius à me fieri poterit, recte et adumbrate. Cyillus contra Iulianum 7. vltima refutat. Vt igitur non in aures eorum, qui non initiati, occulta proferens, impingam in Christum dicentem, Ne detis sancta canibus, neque proiciatis margaritas vestras ante porcos: profundioribus relictis, conuertam me nunc potius ad ea, ex quibus videre licet aduersarium temere nugari. Paulo post, Dicerem sane de his etiam multa alia, et vera demonstrans, per Moysen et Prophetas presignatum esse hoc Sacramentum, et non nouum et nupere ortum, et à nobis inuentum, nisi, sicut iam prædixit, reuererer non initiatorum aures. Viden in Baptismo æquam cautelam? Nimirum ex eadem causa. Concilium Arausicanum primum canone decimo nono, Ad Baptisterium Catechumeni nunquam admittendi.

XXXVII. Chrysofostomus homilia septuagesima nona ad populum Antiochenum de oratione differens, Quod hæc sit oratione potentis, qua columnam et Ecclesia turrim Petrum adiuuit? Et Catechumenis quidem permittum hoc nondum est, quoniam nondum hanc peruenere fiduciam: vobis autem et pro terrarum orbe et pro Ecclesia, qua vsque ad terra terminos extenditur, et pro gubernantibus ipsam, et præsidibus iubetur orationes emittere. Patet ergo hunc olim morem fuisse, ut non omnibus potest fieret ut intererent mysteriis Baptismi, Eucharistiæ, aut etiam precibus Ecclesiæ solennibus: quæ tamen certum est non agi consueuisse, cum agerentur, obscuro silentio, sed alta voce, ut audirent omnes, quibus dabatur adesse: cum tamen id silentium quo de nunc agimus, eo fiat, ut ne adstantes quantumuis initiati percipiant verba consecrationis.

XXXVIII. Porro illam quæcunque fuit cautela diligentiam, nunc pridem oblitteratam esse tota Christianitate manifestum: adeo ut nec apud supersticiosissimos Papistas vllum retinuerit vestigium. Nam quis nescit vbi que extra celebrationis tempus, vbi que et apud quoscunque impune differi disputari que de mysteriis quibuscunque? Videmus in sermonibus ad populum Chrysofostomi ἰλασθῶν: vidimus Theodoretum, in scriptis disputationibus. Quis nescis contra, conciones hodiernas Papistarum in pulpitis: quis ignorat disputationes scriptas: quis non interfuit disputationibus publicis, apud omne genus auditores? quis, inquam, ignorat vbi que hæc ipsa sacratissima verba; has ipsas paucissimas syllabas, in quibus prora, et puppis Sacramentorum tam impune efferri, disceptari, examinari, repeti, inculcari, quam quæ maxime publica sunt et prophana? Mentiar si vel voculam reticuerit Panigarolla, Vigor, Hilaretus, alij homilia. Et sane causa remouenda superstitionis non laet. Olim propter non initiatos metus fuit; nempè quia plurimi baptizabantur non nisi adulti. At nunc nemo Christianus, qui non à prima infantia initietur. Si ergo libere mysteria efferantur apud initiatos: et initiati sint omnes: quis locus esse potest ei timori? Itaque etiam antiquata illa denuntiatio, quæ iubebat exesse Catechumenos, et energumenos. Quare mirabilis est Papistarum peruersitas, apud quos adeo præposterata disciplina est; ut tum silentium pertinacissime seruent, cum alta voce opus est: tum contra vtantur alta voce, cum silentium olim videbatur necessarium.

XXXIX. Addo, ne illius quidem silentij vsum, quem apud Veteres obseruauimus, fuisse ab initio. Primo enim non tantum in Christi institutione simile nihil apparet: cum contra constet, omnia sic dicta, vt à communicariis audirentur: quod ipsa series indicat: Dixit, Accipite, edite; hæc est corpus meum: Accipite, bibite, hæc est enim sanguis meus: quæ

verba non potest vlla Sophistice negare fuisse ad Apostolos directæ. Non erat autem tam alienus ab humanitate Dominus, vt quos alloqueretur, eos nollet audire quæ diceret. Non tantum, inquam, ita Christus: sed et Paulus aliquot annis postea ad Corinthios, id est promiscue ad eos qui crederant ex Corinthiis scribens eam Epistolam, quæ elata voce legi solita in Ecclesiis, nihil reticuit eorum quæ maxime mystica sunt, essentialiaque. Quo exemplo, quis neget præiudicatum fuisse potentissime aduersus silentium? Non enim minus erat periculi ne incidere eius scripta in omnium manus, quam quæ scripsit Theodoretus, aut quisquam alius.

XL. Rursus post Paulum, cui, quæso hominum generi interdictum fuit operibus Iustini, Tertulliani, Irenæi, Origenis, Cypriani? Ast in iis etiam describantur hæc secretissima, sic enim volunt, verba; tamen nullum apparet silentij, imo ne enigmate quidem vestigium, nulla obscuritatis religio. Et quidem Iustinus eo animo scribebat Apologiam, vt incidere in manus non initiatorum: imo aperte infidelium; atque adeo paganorum. Denique Beletus diuinitum officiorum cap. 44. Secreta dicitur, quia secreta pronuntiantur: cum tamen alias alta voce diceretur, ita ut ab omnibus facile laicis teneretur.

XLI. Superfuit Pastores miraculose testes, si testes, quorum nihil præter cineres; si tamen etiam isti. Sed alioquin ignoratæ personæ, neque obseruati temporis, neque loci designati; sed repente ἀφαιαλορητοι, quasi de celo depluti, in nullum alium finem, nisi vt iuberent silentium, Sic Aëtopus solebat suis fabulis præfari. Ἀφαιαλῶς τὸ εἶναι ἵνα πῶν τῶν ἄλλων. Ἀφαιαλῶς τὸ πρὸς οὐρανὸν φιλίαν ποιῶν ἰδῶν. Ἀφαιαλῶς τὸ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἔχειν τὸν λόγον. Et hæc similia plurima, quæ sing-bar facta, nunquam tamen facta. Quid enim facilius? Ac sane Papistica religio euasit hoc modo officina miraculorum: adeo vt nullum problema tam ex improviso possit proponi, cui non sint in promptu miraculorum myriades. Beatos homines nouo artificio, noua libertate: quibus cum semel efflatum, nec profecto inhalatum, sed ἐκ φήνας doatum grande illud, Vnde fertur, nulla insuper fides præstanta: nihil dubij superest, quominus iacta sint immanium fidei articulorum solidissima fundamenta.

XLII. Sed recitauit Sophronius, cuius temporibus id accidit: et citatur iste in Niceno Concilio secundo; item oratione 3. de imaginibus à Damasceno. Ipsa autem historia etiam ab Alcuino de diuinis officiis, cap. de celebratione Missæ. Sic Richeomus fabulæ fidem conatur adstruere, ne profus esset deserta. Ego in Alcuino vidi; sed eodem artificio, Vnde fertur. Sophronium non ignoro autorem laudatum in illo Conciliabulo, et apud Damascenum. Sed de imaginibus garrientem, itaque non tantum, aut nomine, aut re, vt ineptæ fabulæ fidem possit conciliare. Nam & tunc temporis idololatria flagrans, multiplicabat miracula sine fine, & modo.

XLIII. Sed pergamus, Propter quod, inquit Durandus, & succinit Hardingus, Patres statuerunt, verba ista sub silentio dici. Eia Patres. Vt topicos sine dubio. Nam Ecclesiasticos habent profus nullos; non singulos, nec in Synodo. Immanem audaciam! fingunt miracula, vt terreat; quot, quanta volunt: supponunt decreta Patrum, vt imperent, pro libitu. Quid superest ad criminis cumulum? Sed enim propterea statuerunt. Quasi legitima causa esset, ab eo abusus exemplo; quod vnicum acciderit, si accidit, ab orbe condito, longam solennemque consuetudinem immutandi; imo diuinæ institutionis auctoritatem pessundandi. Tum autem quis dixerat propterea ignem delapsum, quod ea verba fuissent prolata: & non potius, quod prolata super pane? Consequens erat igitur, vt sicut indixerunt silentium, boni patriculi; prohiberent etiam panem in celebrando spectandum proponi. Nam hæc ratio propria huius peccati: cum alioquin sine pane liceret impune pronuntiare; atque adeo tunc per compita vulgo cantarentur, absque vilo igni periculo. Quid? cur non dixerunt factum, propter locum prophanum? Nam nec sacrificuli ausim nisi super altari, saltem portatili: ita enim appellant fructum marmoris in eos vsus paratum.

XLIV. Quare autem in cineres tam misere redacti; quod noluit iis eunire Christus, qui se excluderant hospitio, Lucæ nono? Quia panis in carnem mutatus. Scilicet τὸ φειδόμενον ἀνδρῶν ἐκείνων τὸ πρὸς γὰρ τὴν γίνεσθαι αἰεβὰν οὐκ ἔστω, magnus Papista, qua magnus fabulator. Sic & suo perit indicio forex. Nempè Transubstantiationis γῆσι οὐ γῆσιν. Non opus est pluribus.

XLV. Vnum moneo, caueant vini astutissimi ne ipsi scipfos ingulent. Pronuntiat, aiunt, verbis mutatus est panis in carnem: illam videlicet quæ iis significabatur verbis: nam quomodo in aliam? Itaque ea verba suum habere effectum. Nam si credimus Papistis doctoribus, id effectum est verborum consecrationis in hoc Sacramento, vt transubstantientur elementa. Biel Epitome in Canonem, ad illud, Hoc est enim: Consecratio nihil aliud est, nisi prolatio verborum; siue verba prolata, quibus fit conuersio panis in corpus, et vini in sanguinem Christi. Sed enim qui pronuntiant, pastores erant ouium, non Sacerdotes. Atqui si non proferant Sacerdotes, negant harum rerum consultissimi Papistæ quicquam fieri. Bellarminus capite decimo sexto quarti, Semper in Ecclesia pro indubitato habitum est, ita necessariam esse ordinationem sacerdotalem ad Eucharistiam faciendam, vt sine ea nullo modo confici possit. Suares disputationis sex. gesimæ primæ sectione tertia, Vt hæc verba sint efficacia necesse est, vt à Sacerdote consecrato, et rite ordinato proferantur. Hoc est de fide. Soto in distinctionem 13. questione 1. articulo 1. ex Thoma, Proprium est Sacerdotum conficere hoc Sacramentum. Et probat. Nemo potest conficere nisi in persona Christi: nemo in persona alterius agere quicquam potest, nisi per potestatem ab ipso illi collatam. Itaque Solis Sacerdotibus, cum ordinantur, confertur potestas hoc Sacramentum consecrandi. Et postea ex Isidoro, Concilioque Florentino, Solis Presbyteris facultatem inesse consecrandi: ita ut si quis extra ordinem sacerdotalem hoc Sacramentum consecrare tentaret, nullum esset Sacramentum. Gabriel Biel Epitome in Canonem, capite secundo, Nullus, qui non est Sacerdos, celebrare potest, id est Eucharistiam conficere. licet omnia ageret intentione, verbis, et gestibus, qua Sacerdos consecrans agit. Vnde nec Angeli, nec mulieres, nec laici consecrare possunt. Katnkouski thesi 2. controuersia quintæ, Eos omnes, qui nequaquam sunt Hierarchiæ potestate in opus Domini per impositionem manuum Presbyterij segregati, certissimum

nius, cum Deo Deinde nego agi nunc de Sacrificio magis quam Sacramento. Non enim si superstitione separantur...

X. Ad tertium; nego sequi si in Baptismo non audiant infantes: Ergo in Eucharistia, non esse necesse sic pronuntiare verba...

XI. Institutionem Christi sequutus est similis usus Ecclesie. In Liturgia Petri. Eulogias, id est, id est, id est, id est...

XII. In Liturgia Basilii. O israhel nunciat tibi et pharaonem, et egyptum, et dicit tibi...

XIII. Notandum diligenter in iis Liturgiis a sacerdote dici quaedam mysteria secreta, quaedam etiam alta voce...

XIV. Occurrit autem in iis Liturgiis, cum peculiariter plebem oportet moneri, ut respondeat. In Petri. dicitur...

XV. Res est iam sole clarior ipso. Spero nemini unquam persuasum in maximam Liturgie partem summi a voce tantum inuide...

XVI. Bellarminus hinc conficit licere quaedam dici sub silentio. Etenim illud mysterium, non significare vocem moderatam, sed plane secretam...

XVII. Imo phrasin, dici sub silentio, Papista soli nouerunt: Veteres si audissent cachinnum tenuissent nunquam. Sed Papista privilegium est non raro insanire...

XVIII. Res ipsa per se loquitur. Nam iis precibus, quae mysteria recitabantur nihil est plane, quod necesse fuerit non audiri...

XIX. Addit Bellarminus, Sacerdotem eas preces secreto recitare, dum Diaconus alta voce caneret Litaniam...

XX. Respondeo me hanc legisse in Liturgia Chryostomi post Antiphonam primam. Tot israhel dicit tibi et pharaonem...

XXI. Et tamen quid nugatur Bellarminus? Probat fortasse alia quaedam tacita fuisse, sed de consecratione quid? Ne verbum quidem...

XXII. Apud Richeomum alia solutio est. Vere cum morem fuisse olim: sed in Ecclesia Graeca. Non sequi autem, si Graeci sint usi eo more...

XXIII. Atque, inquam, argumentum nostrum non est ab Ecclesia Graeca tantum, sed tanquam obseruante Christi institutum. Itaque non est par Latinae ratio...

XXIV. Concedimus Augustino tenenda instituta maiorum, in iis rebus in quibus certi nihil praescripsit Scriptura: & quae neque sunt contra fidem...

XXV. Denique hoc silentium est & contra Scripturam; & contra bonos mores. Etenim celebrationis forma praescripta est disertissime in Scriptura. Aequum enim lex est...

XXVI. Atque haecenus de Ecclesia Graeca. Apud Latinos, quis usus fuerit, non satis patet ex vnicuique illa Liturgia quae nunc superest, cui nomen Canoniano Romano. Verum colligitur facile primum ex confessis...

